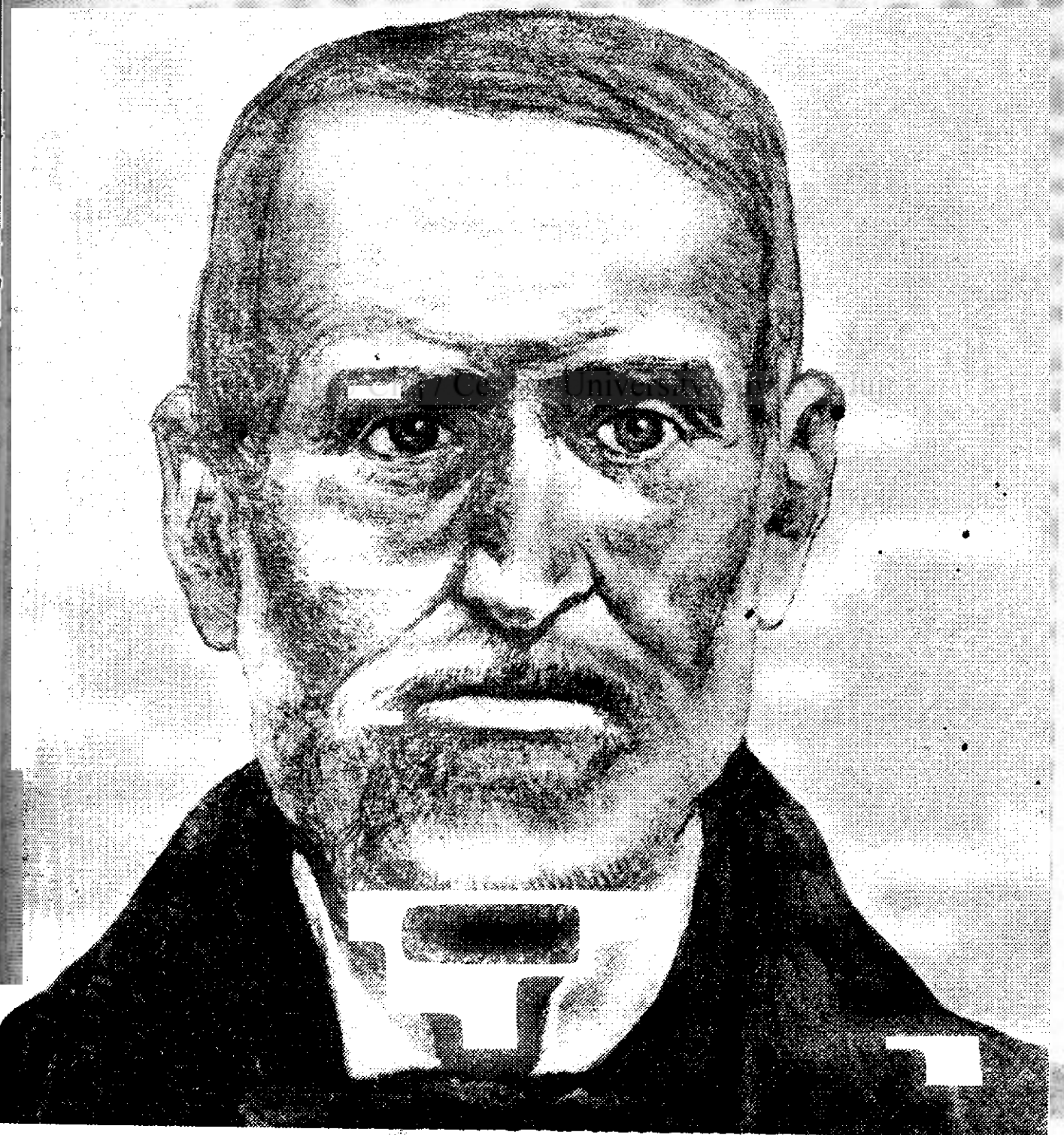

16684

Universul Literar

Anul XLV Nr. 34
18 August 1929
5 Lei

SIMEON BĂRNĂUȚIU

C t i t o r i i

SIMEON BĂRNUȚIU

de ION FOTI

Bunicul lui Bărnăuțiu a fost preot în Bocșa-română. Tatăl lui Simeon, fiul popei, a fost cantor. În matricula liceului din Careii-Mari, tatăl care l'a înscris poartă numele de învățator, *ludimagister* apoi *plebeius, ignobilis, cantor*, țăran nobil și învățator.

Simeon Bărnăuțiu s'a născut în Bocșa-română în 21 Iulie (2 August) 1808.

În vârstă de nouă ani (1818) a fost dus la școala primară din Șimlău.

„Din timpul petrecut la Șimlău — scrie d. prof. Bogdan-Duică. — când Bărnăuțiu era de 9—12 ani ni s'a păstrat despre el o anecdotă ori o amintire, care merită un loc mai de frunte... Ea este în adevăr caracteristică pentru timpuriul simț de dreptate al copilăndului. Căci se zice: Alexandru cândva Barbolevici, protopop în Coșeu, conșcolarul lui Bărnăuțiu în normale, i-a împărțit un fapt care s'a petrecut cu Bărnăuțiu în cl. III și care este destul de caracteristic, ca să ne convingem din el că și curajul, și statornicia, și mai presus de toate *iubirea spre dreptate*, care l'a distins pe Bărnăuțiu în toată viața sa, erau virtuți ce le poseda încă din anii tinerețelor. În clasa III-a normală, profesorul lui, un slovac renegat, voind din ură către băieții români, să-i preună tânărului Bărnăuțiu pe doi maghiari, de altfel repetenți în clasă, acesta și-a propus ca în examenul public să caute prilej de a protesta contra procedurii necorecte și nedrepte a profesorului. Provocat, după alfabet, între cei dintâi să răspundă, a declarat că: „după ce domnul profesor nu ține dreptatea, el e gata să răspundă în mediu, înaintea comisiunii!”. Dorința i s'a împlinit, răspunsul său a fost eminent, iar profesorul a rămas cu rușinea. Răspunsul categoric al lui Bărnăuțiu a stărnit admirarea celor de față și mai ales a vicarului de pre atunci din Sălagiu: George Tatu”.

Dela Șimleu a trecut la Careii Mari, cari „sunt o creațiune frumoasă a groșilor Károly”. Bărnăuțiu a trăit și a studiat acolo dela 1820 până la 1825. De acolo, a plecat, în vârstă de 17—18 ani, ca tânăr precizat sufletește. De astă dată impresiile i-au rămas conștient în suflet.

Din toate datele reiese că Bărnăuțiu a fost un liceu eminent.

Dela Careii Mari, Bărnăuțiu porni spre Blaj, trecu în adevăratul Ardeal din care până acuma el cunoscuse părțile *adnexae*.

„Pe atunci Ardealul era — acum o sută de ani — alcătuit din trei „țări”: a ungușilor, a săcuilor, a sașilor. Românii nu aveau țară. Cele trei națiuni „tolerau” numai pe Români, care ca „recept” „era numai ca greco-catolic” pe cale religioasă, greco-orientalul — a cărui biserică — „catedrală”, era la Rășinari — era tolerat, ca și oveiul.

Dușmanii Românilor erau astfel șapte la număr: *trei* națiuni și *patru* confesiuni recepte, conduse din Cluj ca guvern; din Cluj, Aiud, Alba Iulia și Bierlan ca confesiuni. Însă, Românul pătrunsesse pretutindeni”.

Dușmanii cunoșteau energia prolifică a poporului român, căci nu era vorba

numai de un spor de cifră statistică, ci de o primejdioasă (!) întindere a românizării. „Cu creșterea poporului român, se întindea în țară limba lui. Se întindea dusă de nație, nu de cărturarii lui puțini la număr și — mare parte — indiferenți, dacă ea se întinde sau nu”.

Un scriitor sas Koth St. L. scria în anul 1842: „Domnii din Dieta dela Cluj pot să fi născut acolo o limbă de cancelarie și acum se pot bucura că copilul lor a sosit pe lume — dar a declara că o limbă este limba țării nu este de nevoie. De oarece o limbă a țării avem. Limbă a țării nu-i cea germană, dar nici cea maghiară, ci *limba românească!*”

Andras Willmann, fost profesor sas din Sibiu, și preot în Făgăraș, scria în 1848: „Știu eu că unii dintre sași nu-mi vor da dreptate, însă eu tot afirm că în *națiunea română zace sămânța bogată a unui popor, pe care îl așteaptă un viitor frumos și mare, dacă însușirile sale domnitoare se vor desvolta cum se cuvine!*”

Blajul pe atunci, mare centrul cultural, dar nu producea destui învățători, ceea ce s'a făcut mai târziu.

În anii petrecuți la Blaj se pare că au răsărit primele inspirații ce ni le descrie mai târziu în *Pedagogia* sa: „Românii sunt și au fost un popor tare și sănătos din partea constituțiunii fizice, iară din partea sufletului — simplu, mulțumit cu puține, frugal; apoi: sincer, constant, ospital, suferitor de mari greutăți, laborios drept, înimos, belicos, amator de științe și de carte și capabil pentru dănsul; *aplicat dela natură spre libertate* și spiritualmente mai liber decât toate popoarele incivilite ale Europei, precum arată limba lui, ceea ce e o limbă de oameni liberi și egali, fiindcă Românii, când vorbesc, unii cu alții, își zic *io și tu* nu ca germanii, francii și chiar italienii de astăzi: în ultra, Românii sunt *fine-minte: Senatus populus que romanus beneficii injuriaque memor esse solet, Si: manet alta mente respostum*.”

Ei cugetă mult și vorbesc puțin, tac și fac, nu se încred la străini, sunt tenaci și credincioși domnilor și guvernelor lor naționale, datinelor și instituțiilor strămoșești mai pe sus decât toate popoarele; asemenea ei sunt mai credincioși și mai cu pietate și către pămintul lor natal, pe care-l venerază cu toată dreptatea, ca pe țărâna strămoșilor lor, încât și aci se poate aplica specialmente la Români, după zisa poetului roman: *Nescio qua natale solum, dulci dîne cunelos ducit, et immemores non simit esse sui* (Ovidiu).

Așa va cugeta și mai târziu, în vasta experiență căpătată colindând Ardealul, în discursul memorabil din 1848.

„Omul care în Duminica Tomei a vorbit cu țărani cum a vorbit el; omul care în discursul de la 4/16 Mai le-a plâns ca el, soarta, și le-a corut acel viitor de libertate...; omul care, ca profesor universitar, a cerut în sfârșit exproprierea boierilor și împărțirea la țărani a moșiilor lucrate de ei; omul acesta, în acest sens, trebuie să fi crescut zilnic, din dureroase observări pe

care, privind în evoluția lui sufletească, eu mă cred îndreptățit să le scriu până departe, până la pragul casei pînă tești”.

Pericolul maghiarizării luase proporții în dieta din Cluj (din 310, 283 erau maghiari, 27 Sași și nici un Român, de două treimi din populația Transilvaniei era românească!), unghurii decid ca administrație școală, biserică, corespondență, toate să fie în unghurește și întru toți. Întâi protestează Sașii și românii, prin protestul consistoriului de Blaj contra limbii maghiare la anul 1842. Sufletul acestei mișcări protestare era Simeon Bărnăuțiu.

Doi dușmani avea Bărnăuțiu: *aristocrația* și *despotismul* bisericesc, care a avea ca desăvârșire un organ de acțiune al națiunii: biserica greco-catolică, în fața intelectualității românești, și *personalitate* centrală, ce în curtea trebuia să-și desvolte aripelă uriașă, toată spendoarea, pe Câmpia Libertății din Blaj.

Lupta între naționaliștii din Blaj și frunte cu sinodul diecezan și președintele Iosif Popp, Simeon Bărnăuțiu și metru Boer, (cari sunt transferați din ordinul primatului din Budapeșta continuă până la înlăturarea episcopului maghiarofil al Blajului, faimos Lemény. Dar loviturile maghiare întinse la Curte (care a fost totdeauna instrument de opresiune unghurească, în ce-i ce au crezut în „drăguțu!” și „părat” ajungeau nebuni sau la puscini pe viață) norlesc teribili contra „receptentilor”. Vicarul general, Sim. Crăin, prieten cu Bărnăuțiu, este condamnat la trei ani închisoare, într-o mănăstire în Alba-Iulia, iar cei trei profesori, citat mai sus dezbrăcați de darul sfânt de profeție.

Procesul cu Lemény s'a terminat la Blaj, 2/14 Mai 1848 când amicii unghurilor își primă pedeapsa.

După ce a fost eliminat din Blaj Bărnăuțiu, s'a dus să studieze dreptul la Academia săsească din Cluj. Aci, ca celește serios, sărac, din hantă trimis prietenii, Iacob Mureșianu și Avram Iancu.

La 7 Aprilie, 1848, înainte de revoluție scrie lui Iacob Mureșianu:

„Eu sunt cuprins cu școala, *nici* pot ceti gazete; nici nu pot să scriu pe la unii și pe la alții, adică prin dunări, unde vorbesc de lucrurile lor acestor *minunate*; totuși, care le-am scris, le-am înțeles bine; ce urma, vom vedea. Tot aceea zic că *înțelepți ai noștri* că n'ar trebui să *cre acum nimeni numai singur și de pul său*, ci ar trebui să se înțelească între ei, să se înțelească cu cetate, sat cu sat; și *mâinii* la un gând să lucre, pentru nația românească toată e căzută și *ta* trebuie ridicată cu umili puteri”.

Unghurii cereau, în 1848 de la Austrie să aibă ministerele de finanțe și boii independente, altfel amenințau războiul.

În conflictul dintre Viena și Blaj Bărnăuțiu vroia ca Românii, să-și aibă drepturile „pentru naționalitate”

ertatea, egalitatea Românilor de toată
manime, și să nu se dea birul mun-
episcopilor, ca să porniască ei sin-
ruri, ca la 1842".

Primul act, care-l pune pe Barnuțiu,
de planul din față, este proclamația de
25 Martie 1848. Aci se vede marele ora-
r, inevitabilul profet al discursului
în Dumineca Tomei, care înseamnă
cazurarea unei epoci în viața Româ-
rilor: Ungaria chiamă Ardealul la
Uniune, cu mare solemnitate Clujul de-
dară că o voeste.

Și Săcuii se vor rosti pentru ea, dar
Săcui nu.

Românul ce va face ?

De la fapta aceasta atărnă viața,
soartea.

„Deschidă-și ochii fie-care Român, fo-
rească-se de prilej, pentru că sau câș-
tă tot, sau pierde tot. Pierde și ce-a
trui până acum naționalitatea.

Ascultați, strănepoți ai Romanilor, ce
trebuie să răspundeți Ungurului sau Sa-
sului. Noi, până ce națiunea română
nu va fi înălțată la acel rang politic,
pe care au desbrăcat-o Ungurul, Să-
cuiul și Sasul — nu ne unim. Fără de
noi au scris ei în aprobate că ea este
numai națiune tolerată. Din toate func-
tionalitate ale țării au scos-o; și dacă
nu s-a voit să le aibă, i s'a cerut să-și
dărească naționalitatea și credința.

Dar să nu înșirăm păcatele cele multe;
făcă Dumnezeu a rânduit și poporului
să se sârbătoare Fie-care oraș, fie-
care sat răsună de bucurie, pentru că
nu de azi este învierea popoarelor
noastre. Și noi, un milion trei sute de
mii morți politici am fost, nu națiune.
Acum este ziua învierii. Să mergem:
să răsturnăm piatra de pe mormânt;
să deslegăm lanțurile milenare ale na-
țiunii române, pentru ca să se ridice
ca pulbere și să viețuiască viață ves-
nică.

Preuți, dacă sunteți părinți adevă-
rați ai poporului nu primiți să-i să
pară dreptul, nu despărțiți interesele
noastre de interesele lui. Pentru numele
scutului, nu înainte de a-l vedea pe
scutit nu vă uniți cu nimeni! Apă-
rește strălucirea poporului român, păș-
teți dulcea limbă maternă.

Spuneți Ungurilor, că până ce dieta
nu va recunoaște națiunea româ-
nească ca națiune —, voi despre uniune nu
să vorbiți la vorbă.

Beri români din Făgăraș, din Hațeg
și Chioar, treziți-vă. Nu vă amăgiți
Ungurii; nu vă desfaceți de pă-
tutul Ardealului, de mama voastră pe
pentru voi au câștigat-o brațele
bunilor voștri Români. Spuneți Ungu-
rilor că sunteți Români, credincioși îm-
păratului patriei; dar despre uniune nu
să știți nimic până ce nu veți avea
o națiune națională, în care să vă spuneți
națiunile naționale. Cereți să nu judece
pe voi de nobis, sine nobis. Pe Unguri
nu au împărțit în națiune ungurească
și răsăritească, pentru ca împreună cu
ei să peată spune: țara alcătuită de
Unguri; iar pe Români, deși sunt

locuitorii ei cei mai vechi, i-au lăsat
la o parte.

Aceasta așa nu poate să rămâie. Noi
nu vom fi robii Ungurului și Sasului.
În Stat și înaintea legii trebuie să fie
recunoscută limba noastră, pe care am
apărat-o cu sângele nostru. Câtă vreme
în dieta țării nu va fi de față toată na-
țiunea română, atâta vreme noi vom
protesta împotriva ori cărei uniuni.

Afurisit pe veci să fie Pomânul care
va îndrăzni să facă uniunea câtă vreme
națiunea română nu va fi fost recu-
noscută ca națiune politică"

Iată și memorabila zi de 18/30 Apri-
lie 1848, Dumineca Tomei. De la înce-
putul întrunirii uriașe, „căruța se o-
prește în fața zidului de oameni; aceș-
tia desfac hamurile ca să tragă ei că-
ruța omului lor. Surprins Barnuțiu se
înălță și grăiește către ei: „Acum nu
este timpul, fraților, să băgăm pe oa-
menii în jug, ci să-i scoatem; lăsați
dară să tragă vitele, că voi ați tras des-
tul și, acum. — *să fim oameni liberi!*"
Ultimele cuvinte arătau pe omul zilei
și cu o lozincă de luptă: *să fim oameni
liberi*

Bărnăuțiu s'a înțeles dintr'o dată cu
episcopul Șaguna, venit la întrunirea
din Blaj.

A insista asupra fazelor cari a decurs
revoluția dela 1848, înseamnă a face un
capital de istorie națională. Ungurii se
revoltă, Românii deasemenea; generalul
Boem, însă după primele succese, este
înfrânt de armata rusă. Românii zadar-
nic rămân credincioși împăratului, toate
sforțările lor cad, fără nici un rezultat.

După frământări multe, cari au ră-
mas fără imediate realizări, decât căș-
tigurile practice ale marelui Șaguna.
Bărnăuțiu ajunge în Italia, la Pavia, în
1853; în anul următor e la Viena și se
ocupă cu dreptul.

Nouă ani apoi se istovi la Iași, pre-
dând Logica, apoi muncind 16 ore pe
săptămână la Facultatea de litere și
drept făcând cursuri de drept și filoso-
fie prin 1858.

În afară de „Dreptul public al Româ-
nilor" n'a avut timp și știu să scrie
ceva original.

La 1863, grav bolnav, un nepot al său
din Sălagiu, Ioan Maniu, se duse la Iași
să-l aducă acasă.

Murise, în căruța ce-l ducea spre sa-
tul lui natal, la 16/28 Mai 1863.

Simon Barnuțiu a fost unul din marii
inițiatori ai României de azi. Glasul său
inflăcărat a fost o nouă verigă istorică
în dezvoltarea poporului român spre li-
bertate și independență.

Ca și Cipariu, a fost un idealist în
politică, cum scrie un radical azi, care,
însă, a avut memoria, la timpul și la
locul său, să creeze „o nouă incopiere
a vieții noastre cu viața apusandă".

Prin proclamația sa, pe care am re-
produs-o, prin discursul său dela Blaj,
prin acțiunea sa, la Viena, Ioan Maio-
rescu, Șaguna și alții, a deschis o nouă

pagină în viața generală a poporului
românesc.

Discursul din Dumineca Tomei este
pornit de la o inspirație nobilă, e stră-
bătut de acel avânt profetic, de acea
indignare apostolică, de acea bărbăție
irezistibilă, care-l pune printre cele mai
frumoase cuvântări ce s'au rostit vre-
dată în istorie pentru apărarea dreptu-
lui de libertate și independență a unui
popor oprimat.

Răsună ca ciocniri de scut de aramă,
ca bubuit de tun, ca trambită de redese-
teptare la o nouă viață, acele cuvinte
incomparabile din Câmpia Libertății
cari au provocat o revoluție și au ridi-
cat la viață un popor.

Făț de aceste merite unice, în isto-
ria poporului românesc a persoanei lui
Bărnăuțiu atacurile lui Titu Maiorescu
sunt nedrepte și ofensatoare. Noi vom
trece peste ele ca o slăbiciune a e-
pocii în care a trăit Maiorescu, ce a
atacat o școală, confundând-o cu un om
întreg.

Modest, studios, „el scutia idei mai
mult de la sine, însuși, din spiritul său
de cât din viața practică, de care trăise
retras mai totdeauna".

Apostol și martir, rămâne una din
personalitățile cele mai de seamă ale
Renașterii noastre Naționale.

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a născut în 1808 și a murit în 1863.
Scrierile sale:

Suvenire din Italia, 1853 — (publi-
cate în Foaia pentru minte, inimă și li-
teratură, 25 Martie).

Apoi articole în revista sus citată:

*Un document pentru limba din anul
1842 O tocmeală de rușine și o lege ne-
dreaptă*. La 23 Sept. 1853.

Coroana lui Ștefan din Ungaria (14
Oct. 1853):

*Observațiuni statistice despre cultiva-
țiunea pământului Europei* (21 Oct. 1854).

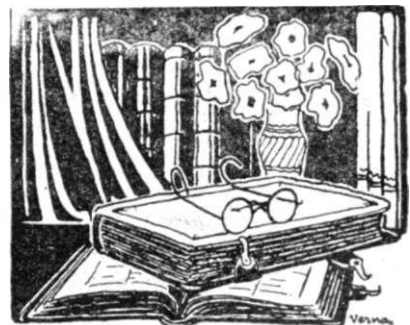
O școală sătească în Italia (7 Aprilie,
1854).

Congreșele științifice (8 Sept. 1854).

*Mitropolia de la Alba-Iulia. O vorbă
la timpul său despre libertatea și uni-
tatea bisericeii românești*.

Cartea fundamentală:

DREPTUL PUBLIC AL ROMÂNILOR

p o e z i e

VICTOR EFTIMIU

STAM, IN PENUMBRA LOJII...

*Stam în penumbra lojei alătura de tine
Cu ochii duși nostalgic la raza de lumină
Ce tremura pe-o culme, albastră, sidefată
Și-mi evoca o ploaie de lună pe biserici,
Palate fermecate în flăcări de safir,
Albastru sbor de nimfe pe-un lac aprins în fund,
Căderi de stele-albastre și îngeri pe ghetari
Prințese mici de sticlă în mari vitrine-albastre
Și svelte călărețe în circuri de demult
Subt globurile triste de-albastru obosit.*

*„Și iarăși mă furase un sbor de berze-albastre
Și-atuncea, pe fereastra în sufletu-mi deschisă
In clipa de uitare — te-ai strecurat ușor...
Te-ai strecurat ușoară și te-am închis în mine
Cu toată feeria visată 'n clipa-aceia...*

*„— Vin să fugim departe spre cerurile calde
Să nu ne știe nimeni și să lăsăm în urmă
Uimire și dezastre și semne de 'ntrebare...
Mi e dor de-o viață nouă trăită în extaz
Necunoscut de nimeni decât — abia! — de tine!”*

*Dar palida lumină de basme, a murit...
Mi-am petrecut pe frunte o mână 'nfierbântată.
Ți-ai încheiat mânușa. Tăcuți, ne-am despărțit
Ploua pe strada rece... Ne-om mai vedea vreodată?*

*Va mai clipi vreodată lumina mea de vis?
O, nu... căci n'avem drumul aceluiaș destine:
O candelă albastră pe-o raclă, te-am închis
In sufletu-mi, — pe tine!*

MUGUR, MUGUREL...

BCU Cluj / Central University „Mugur, mugur, mugurel”...
(St. O. Iosif, Cântec de leagăn).

*Fetița tatei de departe,
Azi pentru tine scriu o carte,
Și dacă ntr'însa n'ar fi flori,
Nici curcubeu de culori,
Nici miei de aur și nici fluturi
Din smălțuitele ținuturi, —
Ai să'nțelegi, când n'o să fii,
Asemeni celorlalți copii,
Nici alintată, nici păzită,
Nici de durere oerofită,
Când ochii mamei nu vor sta
Mângâetori asupra ta,
Când vei pricepe că ai supt
Din sâni din care nu te-ai rupt*

*Și că'n pământ, înțelenit,
Stă sânul care te-a ivit.*

*Copilul meu cu ochi de înger,
Atunci vei ști pentruce sânger
Și pentruce, posomorit,
Tăticu moare de urit.*

*O, dragul meu copil micuț,
Cum aș putea să mi te eruț?
Ți-oi lua păpuși și rochii multe,
De tine „pușa” să asculte*

*Și am să-ți cumpăr și-un pisoi,
In casa mare să fiți doi.*

*Dar tata fuge după trebi —
Și n'o să ai pe cin'să'nțrebi
De ce a candelii văpae
Se sbate tristă în odae,
De ce prin colțuri plânge, mu,
Băbuța care te-a crescut,
De ce ești „înger” pentru mine
Și mama mică nu mai vine?*

GEORGE DUMITRESCU

DECOR

*Vin îngeri albi de pace'n doliu, —
Când recitese scrisori de-alf'dată;
Și-aruncă peste vis lințoliu
Ca peste-un mort, o pânză mată.*

*Vin îngeri albi cu negre flamuri,
Și printre slove vechi coboară, —
Și alții bat cu frunze'n geamuri,
Și alții plâng de jale-amară...*

*Vor îngeri albi să'ngroape'n negru,
O inimă, un gând, un suflet, —
Purtând în monotonul umbrel,
Mireasma marșului funebru.*

N. IONESCU-BONTAS

STIHURI PENTRU MARGA

*Privire smulsă din dureri sădite
Intârzié spre tine amintirea
Precum hulubii scapără oprirea
In sbor de amefeli nebănuite.*

*Dorințele — polen de nestimate
Imprăștiară'n căutare dorul
In ploaie de cântări precum isvorul
Preschimă, apa'n viers pe înserate.*

*Atunci te crezui cea hărăzită
Și alungând părerile de rău din mine
Te cuprinsei în țesătura de lumine
Și te iubiți precum n'ai fost iubită.*

NUMA CARTIANU

IN ANII TÂRZII

(SCHIȚĂ)

de I. AGĂRBICEANU

Dela intrarea în Păresemi preotul cel tînăr, trimis abea de-o jumătate de an să pastorească în Măgura. — sat reslătit de lume, ascuns în căldarea dintre trei dealuri sterpe — implântă, în fiecare duminică, ghimpii noui și ascuțiți, în fața mătusei Stana.

Printele cel tînăr, aprins de darul de a vorbi și de răvna pentru mântuirea sufletelor, ținea cazanii despre cum se face o spovedire bună, curățitoare de păcate. Încredințat că foarte puțini din Păresemi îl ascultă, oamenii uitați la spatele lui Dumnezeu, păstorii de popi fără încredințură, au putut face o spovedire bună, și îndemna să se pregătească, în seara următoare, la o spovedire generală pe toată viața. Le arăta cum să aducă aminte de păcate vechi, le arăta pilde din viețile sfinților, le arăta luarea aminte asupra greșelilor pe care le făcuseră în viața de demult de bună seamă nici n'au pomenit: gânduri, vorburi, fapte mărunte. Le vedea că, în timp ce vorbea mai ales, omul ascunde multe păcate sub patrafir, fie din neștiință, fie din graba preotului, fie că se rușinează. Sunt astfel păcate pe care, cu toate spovedirile, le porți în suflet, și mori nedeslegat de ele, te trag sub patrafir.

Cum propovedaniile lui porneau omul să se gîndească, și dintr-o mare duioșenie, cuvîntul lui răsună adînc, uimea, înfricoșă, și omul se pleacă în pămînt, după ce mai întîi băteau repede din pleoape, și când li s'ar fi luat vederea.

Mătușa Stana îl asculta înfricoșată, și în liturghie, acasă, la măsuta joasă de lângă ei, abea sorbea odată, de ori din fierțură, răzîma lingura la marginea blidului și zicea, privind în urmă la moșneag:

— Iacă! Iacă! mă năduș! Părintele dreptate, par'c'ar citi în inima omului. Talpa îndubii o să ajungem. Mitre, tu vom face cum ne învață Sfin-

Bătrînul, cu ochii împăingeniți, sorbea din mai departe din fierțură, și, din când în când, cu mișcări încete, își dădea o parte, de pe ochi, o șuviță de la colilie.

Tu nu te gîndești la cazanii. Tu nu ai înștit, zicea într'un tîrziu, mătusei, neslăbindu-l din ochi pe moș-

neag. Tu mă gîndesc, se auzia un glas răsunînd deasupra blidului.

Moșneagul mormăia în lingura ce se ascundea sub mustățele stufoase,

— Tu știu eu cum te gîndești. Tîe pînă la cînd îți intră pe-o ureche și-ți dai seama că oamenii cu un picior în groapă, moșneagul o privea o clipă cu ochii în albastru spălăcit:

— Si ce-ai vrea să fac? Să nu mai vorbesc de-o îmbucătură, cum nu ai să fii om cu scaun la cap, tu fete! Nor fi toate cu lapte căte le spune bătrîna tînăr. Ce poate ști un băețan-

Bătrîna se crucea, se înfricoșă iar.

— Vei! Știu eu că nu-ți pasă!

— Eu-ni pasă, că om fiind și vietuind căre-nu voiu fi fără păcate. Dar am văzut popi și nici unul nu s'a gro-

șit așa, ca tinerelul ăsta.

— Mitre! Mitre! Cum poți vorbi așa de

inștită? Tinerel este, dar are mul-

tă învățătură și dar proaspăt. Nu-l vezi că citește în suflet ca 'ntr'o carte?

Moșneagul își ștergea mustățile cu mîneca dela cămașă, se răzîma cu spatele de perete, își scotea bășica de porc înfoiată de tutun, și după ce-și răsuca în silă cu degetele îngroșate țigara noduroasă, o aprindea și cuvînta:

— Să fie dumnealui sănătos! Nu-l voesc nici un rău. Dar mi se pare mie că un popă bătrîn, cum era părintele Costan, tot știe mai bine ce-i cu sufletul omului și ce-i în lumea cealaltă. Răposatul, cît ce-ți punea patrafirul pe cap, știa cu cine are de lucru. Până numărai la zece, te și deslega și-ți turna canonul. Scoteai banul rugînt din șerpar, și-l puneai în palmă, și, cu sufletul ușurat, plecai la treburile tale. Nu-ți stătea plugul în brazdă, cu ceasurile, ca acum. Azi oamenii așteaptă ca pe spină, la ușa bisericii pînă să le vină rîndul. Tînărul descoasă cu greutate sufletul oamenilor, și creștinii sunt nemulțumiți.

Mătușa Stana clătina a jale capul, se uita cu milă la moșneag, și răspundea cîntînd:

— Simțeam eu, inima-mi spunea, că tu nu te alegi, cu mult din cazaniile părintelui. De-aceia, iată, mi-am pus în gînd să te ajut eu la pregătirea de care ne tot vorbește părintele. Lauzi pe părintele Costan! Dumnezeu să-l ierte, a fost un om de omenie. Da' cum te spovedea? Ahea în genunchia, ahea începeai să spui, și te oprea zicînd: Lasă, lasă! Știu eu! Femeile cu gura păcătuesc! Apoi bine, Mitre, spovedanie era asta? Când avea părintele Costan vreme să te întrebe ce-ai făcut în copilărie, ce-ai greșit în tinerețe? Te-a întrebat vr'odată dacă ți-ai spus la spovedania trecută toate păcatele? Dacă nu te-ai rușinat să-ți spui vr'unul? Te-a luat vr'odată să te descoase de cînd ai fost de șapte ani?

Mătușa Stana vorbea înfierbîntată, cu frînturi din cazaniile preotului celui tînăr. Moșneagul o asculta zîmbind ușor, fumurii, cu ochii albaștri împăngeniți.

— Copilării! — zicea el.

— Așa? Copilării?

— D'apoi cum! Să-ți aduci aminte de cînd ai fost de șapte ani! Sunt lucruri, tu femeie, și mai dedemult, de care-ți aduci aminte. Iată-le-o pildă, cînd a ars la Manoila, la vecinul, eram de patru ani și-mi aduc aminte ca acum. Ce mai vîlvătae, ce dogoreală! Țin mîntre și de cînd am căzut din mărul cel vîratec, deși, cum îmi spuneau părinții, eram și mai mic, dar de cîte ori ai mințit pe părinți, de cîte ori i-ai necăjit, cine să-și mai amintească? Părintele e tinerel și nu cunoaște sufletul omului. Inima închide unele lucruri ca 'ntr'un mormînt, unde putrezesc și nu se mai alege nimic de ele. Pe altele le adună cum aduni, împăturate, hainele într-o ladă. E destul să o deschizi pentru ați aduce aminte cînd le-ai purtat. Dar' cine-mi spune mie că păcatele copilăriei sunt în ladă? De altfel ce păcate poate face omul la vrîsta asta?

Bătrînul clătina capul a pagubă, și răspundea cu glas îndurerat:

— Nu-ți dai silința să-ți amintesci. Asta e! Ai vreme destulă, da' tragi din țigară cu ziua de cap, și nu-ți aduni

gîndurile. Eu cum mi-am adus aminte c'am luat toate ouăle, douăsprezece, din cuibul dela noi din șură unde oua găina vecinii? Și n'am putut fi mai mare de patru-cinci ani

— O mai fi păcat și-atîta lucru; zămbea moșneagul.

— Apoi vezi, dacă socotești așa, n'o să-ți descoperi nici o greșală, toată viața, răspundea mătușa ațîțată.

— Taci, tu femeie, nu vorbi copilării! Eu, băețandru, am răsucit grumazii unui cocoș, al vecinului, și totdeauna am crezut că bine am făcut. De zeci de ori cucuriga pe zi, bată-l Precista, de pe strașina gardului și zbura la noi în curte să-l bată pe al nostru.

— Și n'ai spus nici odată la spovedire?

— Ce era să spun? A făcut mama din el niște făceți!

— Și n'ai să mărturisești nici acum la spovedirea pe toată viața?

— Par'că Dumnezeu sfîntul nu știe ce a pățit cocoșul nostru de răul pîntinatului aceluia?

— Dar popa așteaptă să spui tot!

— Par'că printele de cocoșul acela nu mai poate! A fost o judecată dreaptă, tu muere!

Bătrîna ofta, clătina din cap și iar începea:

— Mi-am pus eu în cap să-ți ajut să faci o spovedire bună. Dumnezeu îmi vede inima. Dar pare-mi-se că osteneala mea va fi zadarnică. După cum pricep, tu nu vei mărturisi nici alte lucruri dedemult, păcate grele și mari

Moșneagul clipi din ochii mici:

— Ce păcate?

Baba îl privi sfredelitor:

— D'apoi, de-o pildă, isprava cu cei doi berbeci. Ai mărturisit vr'odată popii sub patrafir?

— Ce berbeci, tu femeie?

— Ei, iacă! Nici de asta nu-ți mai aduci aminte! Și, pe vremuri, a fost plin satul. Erai junîșan, erai de optsprezece ani, cînd, cu alți flăcăi, ați furat doi berbeci din turma mărigneanelui.

Fruntea lui moș Mitru se descreți, un zîmbet ușor îi lumină fața.

— A fost un rămășag, tu muere, și a fost o răzbunare pe dreptate. Mărginea-nul cu țarla pe hotarul nostru era om înșurat, tînăr încă, și nu lăsa în pace fetele dela noi din sat. Da' pe urmă ne-am împăcat; și a ospătat și el din carnea bebecilor; ba și vinul tot el l-a plătit.

Mătușa se uita la el mirată și înfricoșată. Nici asta nu era păcat? Și, cum de patru săptămîni de cînd intrară în Păresemi, preotul cel tînăr o speriasă cu propovedaniile— ea își înșirase în gînd și în conștiință, greșeli mărunte, un rînd nesfîrșit, cari se încurcau și roiau scîpînd mereu din rînduiala pe care voia să le înșire, ca pe-o ată. Greșește ea, sau bătrînul ei e un păgîn? De bună seamă el nu înțelege pe preotul cel tînăr.

Nu numai Duminica, după liturghie, ci și în zilele de lucru, îi bătea mereu capul moșneagului să-și aducă aminte de greșelile vieții și să facă o spovedire bună. Îi amintea ea toate relele pe care știa că le săvîrșise bătrînul.

A D I N A

de V. MOȘINSCHI

Am cunoscut-o în împrejurări tragicomice prin munții prăpăstioși ai Neamțului. Coborâsem ruinele impozante ale cetății lui Ștefan cel Mare; jos ne găsisem de lucru contemplând înălțimea zidurilor cetății de odinioară. Un alt grup de excursioniști începuseră și ei scoborirea: o parte pe cărarea obișnuită, ceilalți prin râpele săpate de infinitul timpului. Ca oameni pățiți făceam haz de ei privindu-i: în patru labe, mai cu voce mai fără voie, se țarau în jos, viermi multicolori pe ruginiul stâncilor.

Fără să știm pentru ce, tot vorbind, ne-am apropiat de locul unde trebuiau să ajungă. Cei care coborau de-a dreptul peste râpi erau trei: doi băieți și o fată. La câțiva metri de sosire fata a călcat greșit și a luat-o accelerat la vale. Nu știu cum am făcut de am ajuns-o în câteva salturi și-am prins-o în brațe ca în comedii de cinematograf americane: puțin încă și se ducea în prăpastie.

Așa am cunoscut-o.

Întâmplarea de pe cetate a făcut să ne dublăm numărul prietenilor. Seara ne-am întors la Văratec împreună ca una și aceeași grupă de excursioniști. Și ne-am înțeles de minune. Mai ales din cauza Adinei; așa o chema pe eroina dela cetatea Neamțului. Căci ce făcea ce dregea nu știu, dar toți ne adunam în jurul ei ca vrăbiile la mă-măligă.

Ca să-i fac portretul asi fi prea monoton: avea și statură mică, și cap mic, și gură mică numai ochii erau dis-cordant mari și negri. Parcă era o ră-

Moș Mitru o asculta cu răbdare. Mă-tușa pentru a-l îndemna și a-i da mîldă și curaj, își descoperea înaintea lui pă-catele și greșelile ei, îi arăta cum și-a a-dus aminte de ele, și că nu știe dacă le-a mai mărturisit ori ba.

Mosneagul îi asculta cu un fel de as-temptare spovedania, rărea că vîndeste după un păcat anumit care să iasă din gura bătrînii. Dar aștepta în zadar.

Hotărîră să se spovedească amîndoi în Vinerea din săptămîna a cincea a postului mare. Mosneagul rărea tot mai intristat, și mai scump la vorbă.

Seara, în preziua spovedirii după cină mos Mitru ridică dreapta, în semn că vrea să spună o vorbă. Baba îl văzu îngîndurat și se neliniști.

— Ascultă, Stana, începu el, mîne ne spovedim. Tu, de patru săptămîni, mi te tot spovedești mie. Așa vei mărturisi popii cum mi-ai mărturisit mie?

— Curat așa, Mitre! Nimic n'am, să ascund.

— Dacăi, așa, te spovedești de-a-jaba.

Mătușa se mișcă ușor pe scaun, în-fiorată.

— Nu mi-ai spus un păcat pe care tu și Dumnezeu îl știți de mult. Te vei duce sub patrafir cu fleacuri, iar răul cel mare îți va rămînea pe suflet.

Bătrîna se făcu și mai mică pe scaun.

— Vreau să-ți aiut să-ti amîntesti, începu iar mosneagul cu un surăs si-ret care păstra încă umbră de răutate și de mînie. Nu eram luați de-un an, cînd într-o noapte de vară a esit cineva tîntil din casa noastră și s'a strecurat în grîdina, unde aștepta Ioana Dia-cului, jumisanul din vecină. Cei doi abea

pușe de porțelan. O poreclisem suges-tiv: păpușa automată. Automată, pen-tru că avea ceva brusc în gesturi. Prin-tre alte calități avea și una banală. Nu prea detesta băieții. Drept probă ochii ei împărțeau priviri atrăgătoare la toți.

— Nu pot să sufăr flirtul!

O declara solemn ca începutul unui discurs. Și că să ne dovedească flir-ta cu oricine în pădure, în incinta mănă-stirei sau seara în casa mamei Evdoxia. Noi nu ne indignam deloc de inconsec-vența Adinei. Căci ea era clou-ul gru-pului nostru. Ca să-i placă tot secretul era să-i spui că nu-i numai frumoasă ci și inteligentă. Nu trebuia să fi nu-mai decît convins de afirmația ta. Dar în schimb erai în grațiile Adinei. Așa cel puțin ni se părea nouă.

În discuții nu trebuia s'o contrazici căci se necăjea rău. Era agresivă ca un cățeluș care te amenință pitulat după scaun. De multe ori băieții ori chiar fe-tele rîdeau de ea și ea nu se supăra pentrucă — spuneau unii — nu prea în-țelegea.

Cîteodată purta rochii prea scurte pentru sușurile pe munte. Dacă-i atră-geau cumva atenție își replica simplu cu un surăs de conil:

— Mie mi se pare că nu-i scurtă.

Și tu trebuia să taci. Dacă i se pă-rea ei!

Odată Adina s'a supărat pe mine. Desperat ce-mi vine mie în gînd să-i spun că e frumoasă ca o zi de Mai.

— Crezi?

Și voia să fie indiferentă. Așa ne-am împăcat.

se sărutară, abea se îmbrățișară cînd ei-neva începu să tusască prin grădina. El a sărit pîrleașul iar femeea s'a turilat în lobodă. O jumătate de an înainte, o jumătate de an după noaptea aceea, cine a trăit cu junghiul la inimă, gata de pază și de bătae? Cine n'a avut o zi bună? Eu, Stano, mosneagul de a-cum! Ai mărturisit v'odată cum ai chinuit pe-un om, pe bărbatul tău?

Mosneagul tăcu, nici nu se uită la femea, ci privea cu ochii împrăngești prin părete, departe.

Stana se învineți, nu putu spune o vorbă până tîrziu s'opri.

— Tu ai știut, Mitre?

— Am știut, am răbdat, am tăcut și te-am răzît. Eu te-am apărut de păca-tul cel mare.

Stana nu cuteza să-l privească.

— Am tăcut și am răbdat, fiindcă sim-team că-i o pedearsă dela Dumnezeu. Făgăduisem Anicăi Natului s'o ieau de nevastă. Mi-era dragă și ea. Dar am lăsat-o pentru tine, fiindcă erai mai bo-gat! Ști ce trai a dus ea cu bărbatul său! Iată, femea, care-s adevăratele pă-cate! Celelalte, pe care le însiri tu de patru săptămîni, sunt conlării, ascodite păcate de popa cel tînăr. Iată ce avem de mărturisit mîne, dacă vrem să ne ușurăm sufletul cu adevărat!

Mosneagul tăcu, își răsuci domol o ti-gară noduroasă, o aprinsă și esit în curte. Mătușa rămase înspăimîntată, înlemnită, apoi, într-un tîrziu stînsă lumînarea și, gemînd, începu să bată mîștîni înaintea icoanei lui Hristos lo-vindu-și fruntea de pămînt.

Printre băieți Adina își avea preferen-tele ei. Astfel se explică cum de mult ori o surprindeam seara sărutându-se în glumă, spunea ea — cu vre-un băiețel de-ai noștri. Locurile variau: pe cerdac pe bancă în incinta mănăstirei sau pe poiana lui Constantin.

Într-o seară întîmplarea se repe-tă. Dar vai! Adina ne trîdase. Nu mai er-unul de-ai noștri. Un străin. Deci un de blam pentru noi. Cum să ne răze-năm? Am găsit imediat o soluție pa-fică. A intrat și Nicu — așa-l chema favorit — în grupul nostru.

Cu ocazia unei plimbări pe lună, pe vorba de sentimentalism. Adina creți nervos fruntea:

— După mine e idiot să fi roman-

— În fond ea era romantică ca noaptea cu lună care ne înconjură. Dacă aceea ochii Adinei se umpleau de o lancelie tristă, cînd în întunericul mării răsuna „Allways”. Și deaceea plăcea la nebunii Teodoreanu. Cînd firma aceasta, băieții șicanau malici-

— Cine, romanul sau autorul me-nului?

Replica venea inevitabilă ca un su-nut:

— Și unul și altul.

Dar boala Adinei era ambitia, orice chip voia să facă de toate. Ma-les sperturi. Aforismele inlocuiau ca experienței:

— O fată modernă trebuie să fie sî-tivă.

Toate-i stăteau însă împotriva: statura, și debilitatea, și mai ales tu. În excursii rămînea în urmă ca o ca-schioapă depărtată de cîrd. Cînd țera lumea mai dragă, Adina se opria și mai putea să meargă. Dar nici acasă nu voia să rămăe.

— Nu! că merg și eu în excursie.

Și tctuși Adina se încapătăna și în sportivă.

Cînd trecea vara grupul nostru ne răsiam mănăstirea și munții împo-ștîindu-ne ca potârnițele, pentru ca vara următoare să ne întîlnim iar. Adina o întîlniam iarna la patine. Deși nu știa să facă nici doi pași pe punctuală în fiecare zi. Explicația a mereu aceeași:

— Ce vrei? Ador patinajul.

Iarna Adina era o activă. Vreau spun că nu perdeea nici un cealut sănt și nici o reuniune mondene. Într-un timp o întîlniam mereu supăra. I-am cerut cu insistență să mi se sp-tănuiască mie poate-i pot fi de Motivil era simplu ca și rochiile ei: putea să învețe un dans nou la noi. Mai tîrziu mi-a spus că pocit ori pocit tot l-a învățat până la urmă. Șa-l radia o naivă fericire.

Iarna și primăvara odată trecute răși ne adunam cu toții în jurul nei. Nu puteam concepe vacanță sau legiatură fără veselia ei. Și noi ce-n-tucioși eram s'o ironizăm mereu pe na! Și mai cu seamă ce ipocrită! toți adoram păpușa automată cu mari și negri. Ne plăcea pentrucă na avea ceva din bunătatea unui om. Dar și cînd nu-i convenea ceva, supăra subit și bătea din picior și plimba de colo pînă la colo. Dacă con-nuă să o necăjești izbucnea în plîns nervos. În asemenea ocazii mai tragică decît un film cu Maria Colini; noroc că-i trecea repede și ștergea pudic ochii și surădea ca pom înflorit.

Adina era inconstantă ca tinere. Deaceea o iubiam cu toții; că doar

A S U L D E T R E F L Ă

de LUDWIG ANZENGRUBER

Există o carte a destinului, de care nici un ochiu omenesc nu poate citi într-ansa.

Dacă ar fi totul predestinat și fiecare dintre noi am ști ce ne aduc zilele viitoare, nu ne-ar mai rămâne altceva de făcut decât să stăm cu mâinile în șold: „Cine ar mai infrunta o nenorocire dacă ar ști că nu o poate evita?”

„Cine ar mai lupta pentru un scop dacă ar ști că nu poate izbândi, ori cine ar fi sigur de reușită chiar când nu face nimic?”

Astfel cugeta odată Weishofer în singurătatea lui pe stradă. Ba încă, mergea cu gândul și mai departe: „Ce studiu credință stăpânește pe acei cari se așteaptă întâmplări viitoare ghicind cărți, prin topire de plumb, cititul palnă ori în cafea.

Surâse hațjocoritor și scuipe. — „Eh! Blestematul ghicit în cărți,” zise el suspinând adânc.

Weishofer era un țăran tânăr, bine crescut: avea o figură simpatică, cu ochi albaștri închiși, un nas drept și nările puțin umflate, deasupra bucurii purta o mustață îngrijită și mai deosebi să crească puțină barbă de ambele părți ale feței dela tâmple în jos până la sfârșul urechii; părul blond și curat era dat ușor pe spate. Purta o cămășie înaltă de păslă grosolană, o cămășă lungă de postav brun închis, vesale cu flori, pantaloni scurți și cizme.

Dar însușirile ce posedea nu puteau fi observate astăzi: mergea abătut, legănat și cu capul aplecat gânditor spre pământ, ca unul care după experiență populară caută ziua de mâine și că vede astfel nu ar fi dat un ban el.

„Bună dimineața, Weishofer! — îi zise. — Weishofer ridică capul, înțea lui sta un omuleț. Era pocit: un om cu mult mai înalt decât

și tinerețea. Bizareria Adinei ne făcuse să trecem dela flirt la ironie cu gândul înaintea de a adormi. Era nerădă nu înțelegea. Era naivă și albă care prinsă în odaie în-țea de sute de ori să străbată transparența ferestrei.

Pe odată în serile senine discutăm închină mânăstirei filozofie. Era o noastră Misterul nopții ne sgan-țea stupid intelectual. În una din se-țea glasul Adinei răsună din țea rădă în întuneric:

„Pentru mine viața nu-i decât o ves-țea negare a realității.

Și n-am înțeles-o. Unii chiar au răs-țea. Niciodată Adina cea veselă țea vorbise astfel. Și totuși vorbele țea parcă ecoul unei suferinți moc-țea. Nu știu de ce din seara aceea am țea să o respectăm ca pe un om țea în vârstă.

Pe o vară Adina lipsea. Grupul nos-țea ca o zi fără soare. Nu știam țea făcuse cu Adina noastră. Apoi țea văzută tot mai rar iarna. Și înce-țea înțea Adina a dispărut din țea nostru și veselia noastră s'a țea ca farmecul crângului părăsit de țea.

V. MOȘINSCHI

celalt și peste acesta lăsa să atârne un cap mare ceva spre cealaltă parte; de sub șapca pusă întreprinzător pe stân-ga ieșeau niște smocuri de păr lung, unele albe, altele de un galben șters; de sub cozorog licăreau niște ocelari de di-țea napoia cărora scânteiau niște ochi ce-țea nușii, destul de veseli; obrajii erau ro-țea și roșii ca un măr copt;

„Omul nostru arăta dacă nu tocmai binevoitor, însă în totdeauna bine dis-țea.

Avea pe el o haină a cărei culoare nu se mai putea bine defini; bătea în verde.

Legase cu o sfoară 2 pendule cu cu-țea lor de lemn de „Pădurea Neagră”: una se legăna peste umărul înalt, ceal-țea altă atârna peste piept. De un capăt de țea sfiorică trecut prin butonieră bala-țea sau 2 pendule și în mâna stângă pur-țea un săculeț de pânză, în care trebuie să fi fost greutate și sculte. Așa sta negustorul și ceasornicarul ambulant Hautzner-Michel înaintea lui Weishofer și îi tăia drumul.

— „Bună dimineața! Weishofer,” zise el.

— „Bună dimineața” fu răspunsul.

— „Mergi spre capitola județului.

— „Da”.

— „Să mai încasezi ceva dobândă dela negustorul din piața Primăriei?” Weis-țea hofer dădu din cap.

Ceasornicarul închise puțin ochii și adăogă.

— „Pare-mi-se că mai curând ai fi vrut banii decât dobândă”.

— „De sigur. Dar ce vrei să fac? Poate să-i iau pielea fiindcă în curând nu are să mai aibă nimic.

— „Ce-mi dai dacă-ți spun o veste bună?”

— „Bună ori rea pentru mine e tot una”.

— „Ascultă! Eri am fost pe la negus-țea torul tău cu datoria. Un altul să fi fost în locul lui ar fi sărit ca un ied de bu-țea curie, dar el s'a purtat ca o vacă bă-țea trână. Nu știi că s'a pripocsit: i-a ve-țea nit o moștenire. Nici unul — a spus el — din acei cari l'au urmărit continuu în timpuri grele nu va primi nici un ban înainte de termen. Tu însă fiindcă l'ai îngăduit în totdeauna vei primi toți banii dacă te duci chiar mâine. Fiindcă el a spus-o eri, azi este mâine, trebuie numai să deschizi vorba.

— „Bine!”

— „Dar Weishofer cum îți pari? Drept să-ți spun, ai înfățișarea unuia căruia îi intră în casă niște bani, peste cari de mult a pus cruce.

— „Ia ce-mi folosesc acum? Poate îmi vin tocmai ca să îngrop un mort”.

— „Ei așa? Cine să moară? Doar nu tu!”

— „Eva!”

— „Nevasă-ta? Cum îți trecu prin gând să-mi spui o atât de urată glumă? Când am văzut-o ultima dată era sănă-țea toasă, voinică și veselă ca în totdeauna”.

— „Acum să o vezi!” Weishofer dădu năăria pe ceafă ștergându-și fruntea cu mâna.

— „Da, Hautzner-Michel, din ajutorul anului nou datează asta. Ticăloasele de mueri cu prostiile lor îndrăcite au dat în cărți — în glumă de sigur — după cum am spus și nevesti-mi i-a căzut asul de treflă care i s'a explicat că în-

seamnă moarte. Făcuse o față atât de lungă încât a ajuns cu bărbia aproape de masă. E păcat a zis ea: „am vrut să glumesc și Dumnezeu mă-arată un lucru serios”. De atunci își inchipue că n'are să mai trăiască un an și de n'ar fi trist, ai putea să te strâmbi de răs privind-o cum depune toată silința să adeverească profetia. Slăbește din zi în zi. Nu se lasă convinsă. Am stat de că-țea teva ori lângă ea, i-am vorbit; ascultă. Îmi dă dreptate și când mă scol să plec, ultimul ei cuvânt e ca și primul: Ea tot are să moară. Cuprins de îngri-țea jorare am chemat un doctor din oraș: a examinat-o, a dat din cap și mi-a spus că suferă de melancolie. I'am po-țea vestit întreaga istorie. „Hm! hm!” — făcu el — scoase tabachera, o deschide, ia o priză de tabac, trage pe nas, în-țea chide ușor capacul. „Da!” zise el — „are să moară numai din prostia ei!”

— „Mulțumesc pentru explicație D-le Doctor — răspunsei eu — însă tot mi-ar părea rău de Eva mea proastă”. Weiss-țea hofer își șterse ochii cu mâneca.

Micul ceasornicar își scutură îngân-țea durat capul cel mare, astfel că îi căzu șapca de pe urechea stângă pe cea dreaptă: „și mie mi-ar părea rău de fe-țea mea asta!”

— „Îți spun” — strigă tânărul țăran ridicând mâinile deasupra capului — „e ca și moartă. Așa nu o mai poate duce mult timp”. Hautzner Michel și-a pri-țea vit între timp cu multă atenție oismele, apoi a ridicat capul și zise îndreptând privirea spre Weishofer: „Știi ceva? Vreau să încerc dacă nu cumva îți pot veni întru'ajutor, însă mai întâi să văd cum stau lucrurile”.

— „Bogdaproste, Hautzner Michel! grăbește-te numai. Tu ai avut în tot-țea deuna un cap priceput. Isuse Cristoa-țea se! Cum o să-ți pot mulțumi Doamne?”

— „Incet, incet Weishofer! Incă n'am pus un picior înaintea celuilalt și ar fi deja un pas făcut. Nu pot să-ți promit nimic”.

— „Îmi inchipui că trebuie să fie greu. Dar cum vrei să procedezi?”

— „Știi, când trebuie să repar ceva, trebuie să am lucrul înaintea mea. A-țea cum să ne vedem de drum și Dumne-țea zeu să te ocrotească. Speră puțin și nu te încrede prea mult. Însă te poți bi-țea zui pe mine că ceace se poate îndrepta numai decât, voi face-o îndată”.

— „Din dragoste către aproapele fă-o. Dumnezeu să fie cu tine Mautzner Michel!”

Și astfel se despărțiră anucând unul la dreapta iar celalt la stânga.

Weishofer grăbi pașii către oraș pen-țea tru a se înapoia cât mai curând acasă să vadă ce a făcut negustorul ambu-țea lant și spera în sinea lui că totul va fi bine: Hautzner Michel însă merse agale, gânditor spre saș.

În mijlocul satului era o căsuță mică împrejmuată de o curte cu uluci și cine voia să comunice cu cei dinăuntru tre-țea buia să treacă printr'o porțită în gard apoi în curte.

Aci intră ceasornicarul.

Hautzner Michel intra în bucătărie unde focul trosnea vesel și auzi în ca-

meră pe țărancă, fredonând un cântec bisericesc: bătu în ușă și intră:

— „Bună dimineața!” zise el.

— „Bună dimineața Hautzner Michel!”

— „Da, da, mulțumesc!” Pentru un moment nu știu ce să spună, însă îl surprinse înfățișarea rea a țărâncii. Nu era trei luni de când înaintea lui sta o femeușcă rumenă durdulie și cu ochii negri vii și acum—era sau nu era ea — găsea o femeu slabă, vestejită și cu ochii stinși. O clipă se schimonosi fața lui rotundă în felul cum se vede la copii când vor să rădă ori să plângă, una după alta, înainte de a se decide pentru una din ele: apoi aruncă sacul cu sule pe un scaun, luă ceasornicul de pe umăr, le puse pe scrin, merse spre țărancă și îi zise: „Doamne, dar de ce pari atât de schimbată? Ești poate necăjită? Nu se mai uită bărbatul tău la tine?”

— „Ah! Hautzner” — răspunse ea — „știu prea bine ce am. În curând vei putea merge la înmormântarea mea.”

— „Li la nziha, n'o fi tocmai așa de rău. Voi muerile vă închipuiți în totdeauna tot felul de lucruri.”

— „Imi închipui că e destul de rău și din cauza unei închipuiri n'am să mă pregătesc atât de stăruitor pentru ceasul de pe urmă după cum o fac acum.”

Țărâncă arătă spre masa, pe care sta deschisă o carte mare veche și uzată, negustorul merse spre ea și o răsfoi. Mai pe fiecare pagină erau zugrăvite grosolan chipuri de draci cari prăjeau suflete nevinovate, le puneau în frigare ori le supuneau la tot felul de chinuri obicinuite în iad.

— „Uite” — zise Hautzner Michel — „Dacă aș fi în locul tău m'aș pregăti mai bine pentru cer și în locul bărbatului tău aș arunca hârțega ta în foc fiindcă vorbele tale sunt prostii.”

Tânără femeu se supără: „Tu prostule” — strigă ea, — „ce înțelegi tu din lucruri atât de serioase. Fă glumele tale în cârciumă dar nu într-o oada unde moartea așteaptă în prag să intre. Profesează-ți glumele tale ieftine față de oameni cărora li s'a suit ceva la cap, poate le face plăcere și vor râde, dan nu supăra pe unul căruiia îi bate coliva în piept, înțelegi tu? Pleacă din ochii mei. Aș voi să-ți arăt altfel de nu m'aș fi simțit atât de slăbită!”

— „Poftim” — zise Hautzner Michel — „asta am observat-o și eu, dar în prezent nu-ți lipsește nimic.”

Țărâncă se uită spre dușumea, cași când ar fi voit să știe dacă a fost curățită bine, atunci o apucă o tuse seacă și spuse cu voce atât de stinsă încât nici un șoarec din colț n'ar fi putut auzi să spună la vecini: „Da, da, dragul meu Hautzner Michel, tu poți râde cât vrei, dar eu știu ce știu.”

— „N'ar fi atât de greu să aflu ce știu tu: trebuie numai să mi-o spui. Cum ți-a intrat așa deodată ideea de moarte în capul ăsta?”

— „Printr'un semn al lui Dumnezeu!” Acum țărâncă se ținu de masă parcă ar fi simțit cum îi slăbesc picioarele.

— „Sărmana de tine” — zise ceasornicarul — „ce slabă ești! Ar fi bun un scaun dacă nu poți sta în picioare.”

Ea se așeză și continuă: „În noaptea anului nou am dat în cărți cu femeile din vecinătate.”

— „E distractiv, — zise Hautzner Michel.

— „Da, da, însă mie mi-a eșit asul de treflă.”

— „Asul de treflă?”

— „Ei! și mai departe?”

— „Nu-i de ajuns? Știi tu ce înseamnă? Dacă stă cu coada în sus înseamnă o casă străină, iar dacă stă cu coada în jos înseamnă moartea unuia de aproape.”

— „Pentru întâia oară aud asta” — zise negustorul. — De când trăiesc, asul de treflă a însemnat, între oamenii cari se pricepe la dat în cărți, o pungă cu bani neașteptați.”

— „Vrei să răzi de mine?” — întrebă țărâncă. „Niciodată nu s'a auzit de când se dă în cărți pe lume, că asul de treflă înseamnă o pungă cu bani. Înseamnă o pungă cu bani în care mă bagă moartea, înseamnă o cruce sub care voi zace în curând.”

— „Și mai înseamnă găște în sat, cari se amestecă într-o afacere despre care n'au idee” — strigă Hautzner Michel; dacă nu știți nimic nu vă mai amestecați. Asul de treflă înseamnă o pungă cu bani în casă, asta e lucru vechiu.”

— „Ba, e ceva nou! Înseamnă moartea.”

— „O pungă cu bani!” — tună Hautzner și bătu cu pumnul în masă. „Te împotrivesți tu unui bătrân care a umblat mai mult prin lume, care a văzut și știe mai mult decât tine, cu toate muerile proaste din vecinătate. De altfel poți crede ce vrei, măhnește-te din partea mea până când te vor duce la cimitirul din deal, și dacă aș vedea asul de treflă chiar pe capacul cosciugului, eu rămân tot la părerea că asul de treflă nu înseamnă moartea.”

— „Dar Michel!” — zise țărâncă ridicând brațele în sus speriată de încăpătânarea bătrânului.

— „Weishaferino!” — reluă acesta. — „Asul de treflă a căzut aproape de tine?”

— „Tocmai lângă dama de carô, care era cartea mea.”

— „Însă eu știu că femeile măritate au dama de pică, iar cele nemăritate au dama de carô. Și tocmai de aceea, îți spun Weishaferino: să nu mă mișc din acest loc, dracii să mă rupă pe sus în bucățele ca să nu mă mai pot aduna pe lumea cealaltă...”

— „Pentru numele lui Dumnezeu, Hautzner Michel, isprăvește!”

— „Să-mi pierd fericirea pe lumea cealaltă, dacă nu vei primi o pungă cu bani neașteptați în casă. Eu cred că mai mult nu mă pot jura și că îți este de ajuns ca să-mi dai crezare.”

— „Isuse Cristoase! Nesocotitule! Cine te-a îndemnat să te juri atât de nelegiuit. Sper că Dumnezeu nu ia în seamă că te-ai înșelat. Asul de treflă nu înseamnă altceva decât moarte.”

— „Bine!” — zise negustorul luându-și ceasornicele de pe dulap și atârându-le pe umăr. „Tu rămâi la asta. Dar eu sunt un om care caută câștigul pe toate căile și nimeni nu mi-o poate lua în nume de rău dacă exploatez ceea ce știu. Prinde-te cu mine femeu. Nu vei avea timp să te pregătești de moarte că deea îți va sosi punga cu bani în casă. Dacă pierd am să-ți plătesc o înmormântare frumoasă și toți popii din sat să te conducă păună la groapă, dacă însă voi câștiga, punga cu bani e a mea. Te prinzi?”

— „Lasă-mă în pace, nici n'ai fi în stare să mă înmormântezi.”

— „Tot una. Când faci o prinsoare trebuie să ai în minte mai mult paguba.

Vreau să te bag în mormânt atât de frumos încât să-ți placă și ție! Haidă bate laba!”

— „Slăbește-mă te rog.”

— „Cel mai frumos giulgiu cu care se învelesc boerii la oraș îl voi împunuta pentru tine. Hei! acum o să-mi dai mâna.”

— „Asta n'am s'o fac, știi, fiindcă păcat să te joci cu astfel de lucruri.”

— „Ei da! — râse Hautzner Michel — „Tu nu o faci, fiindcă la urma urmei asul de treflă tot poate să însemne o pungă cu bani!”

— „Înseamnă moarte”, strigă țărâncă — „și banii am să-ți-i dăruiesc: pe nu știu de unde ar putea să vie.”

— „Bine, femeu te-am prins cu vorba. Tu-mi dăruiești banii. Nu mă interesează de unde vin. Însă pentru asta trebuie să-mi dai mâna, ca să nu ai scuză târziu.”

Femeuca dădu cu ezitare mâna.

— „Așa! Va să zică ne-am prins. Și promiți că nici un ban n'am să-ți dai. Știu bine că nu te îngrijești, fiindcă nu știu de unde au să vie, însă vreau să-ți economisești pentru mai târziu. Bătu-țiu m'ar blestema dacă banii n'abia intrați în casă, i-aș lua eu, și t'adori să aduc sfadă în casa voastră. De muncești vei putea agonisi altăia, nându-i deșarte și atunci nu va mai nevoie să știe și el că ai pierdut. Îți dă timp aproape un an. Însă de anul acesta voi veni să-mi iau banii și dacă te interesează îți voi da în cărți cum înțeleg eu și acum te las cu bine și Dumnezeu să te ocrotească.”

Hautzner Michel plecă din oada și se pe tânără femeu dusă pe gânduri.

— „În cele din urmă tot are să fie. Iar dacă nu va fi așa, atunci în ce te mai putea crede? ...Totuși asul de treflă înseamnă moarte!”

Ea nu mai știe acum, dacă trebuie să se bucore, ori să-i fie teamă de câștig.

În după amiaza aceleiași zile, Weishafer întorcându-se grăbit spre casă, vă pe micul ceasornicar stând pe o scară durică aruncată peste un șanț pe care se putea merge la o potecă ce ducea spre un sat învecinat. Alergă spre bătrân.

— „Ce veste îni, dai Hautzner Michel?”

— „Omul zâmbi. Privi la haina țărâncă care era încheiată cu îngrijire și zenta o umflătură în partea stângă a pieptului, și arătă cu degetul spre acela „Aci este!” — zise el — „Ți-ai mit banii?”

— „Da! însă vorbește...”

— „Psst! Am pierdut cam mult din cauza voastră dar sper că nu m'ar fost în zadar. Vreau să-ți spun că nu știu de unde ai venit, dar cel puțin că ne-am văzut astăzi. În tu? Nici să nu vorbești ceva despre oricum ți s'ar părea Eva ta.”

O jumătate de oră mai târziu, Weishafer intra în odaia lui; după ce o bună zina femeii, începu să deschidă na, scese un portmoneu greu și îl pa masă.

— „Dar ce ai acolo?” — întrebă țărâncă.

— „Bani grei Evo. Știi tu, banii negustorul din oraș, pe cari nu mă deam să-i văd vreodată. I-a venit o tenire și acum mi i-a restituit.”

— „Pe toți?”

— „Până la ultimul ban”.
— Ei Doamne! Ce să cred?”
— „Nu te bucură de loc?”
— „Ba da!” — zise Eva luând portofelul și numără banii, în timp ce devenea când palidă, când roșie.
Iată-i sosiți și trebuiau să fie dați. Era veselă și tristă totdeodată.

De atunci se puse ea pe muncă și economie încât Weishofer băgă de seamă că nu mai avea timp de moarte. Și cu cât se apropia sfârșitul anului cu atât era mai măhnită, dar când anul nou începu la ușă mărturisii bărbatului ei, cum a pierdut față de Hautzner Michel și cum după sfatul acestuia — frumos nu era — a încercat să economisească banii pentru a ascunde pierderea; însă nu putu agonisi nici a patra parte din cât era datorare oricât s'ar fi străduit, de aceea ceru certare pentru nesocotința ei.

Scărpinându-se după ureche Weishofer răspunde că o iartă bucuros și o face din toată inima pentru că Eva lui iubită a rămas în viață și pare tot atât de bine ca înainte. De aceea nici nu se uita la banii, chiar de ar fi de 3 ori mai mulți. De sigur că e urât lucru a lua banii economisiți. Hautzner-Michel face câteodată glume cu cari vrea numai să sperie oamerii. De altfel tot trebuie să aștepte până va veni el.

Când veni fu primit cu oarecare bunăvoință. Se făcu însă că nu observă nimic, și își scoase ceasornicele și le așeză pe masă în fața tărăncii; Weishofer sta deoparte lângă cuptor cași când n'ar fi dat atenție, orice s'ar întâmpla.

O clipă aruncă Hautzner Michel niște ochelari pline de mulțumire de dinapoia ochelariilor, apoi zise: — „Hei, femeie! Mai trăiești?”

— „Da!” — începu aceasta și devenea din ce în ce mai roșie la față. — „Da, e dezarat că asul de treflă nu înseamnă moarte, ci bani în casă; dar dacă cineva știe că aceasta se întâmplă cu siguranță să nu se mai prindă cu un altul pe care să-l facă să piardă banii; asta nu e lucru cinstit. Și mai puțin cinstit lucru este să sfătuești pe o femeie casnică să strângă banii pierduți fără știința bărbatului. Ai înțeles? Aceasta o spun, fiindcă trebuie să o spun”. Apoi deschise sertarul mesei și scoase un pachet de bancnote. — „Totuși am urmat sfatul și am muncit tot timpul. Atât am putut strânge. Iată-i. Dacă însă e prea puțin, îmi pare rău că n'am mai mult”, și îi trecu cu mâna peste masă.

— „Ii poți păstra și pe aceștia”, — zise Weishofer — „nu mi-a fost de asta. Trebuie numai să-ți dovedesc că nici o dată n'au însemnat cărțile nimic, nici în înseamnă. Asul de treflă nu înseamnă moarte fiindcă astăzi trăiești, nu înseamnă nici bani în casă fiindcă am riscat-o eu, de oarece am știut dinainte că bărbatu-tău aduce bani din oraș. Ca să pui bani deoparte pe ascuns eam sfătuit pentru a te afunda în lucru până în gât și să-ți piară gândurile la asul de treflă și la moarte”.

Tărănca își împreună mâinile mută de mirare: Weishofer alergă la masă, luă pachetul de bancnote și-l îndesă în buzunarul ceasornicarului. — „Trebuie să zise el — „Trebuie să-i iei! I-ai pierdut, și-i dau bucuros!”

Nu că s'ar fi opus Hautzner Michel, dar așa cum se uita la cei doi oameni plini de bucurie de pe un picior pe celălalt, nepermițând țaranului să bage banii

în buzunarul lui. În cele din urmă se opri și lăsă pe țaran să o facă.

— „Dacă trebuie să-i dau, să-i iau!” — zise el. — „Se plătește doctorul chiar când nu face nimic, dar eu am făcut mai mult decât un doctor. Acum femeie, dacă te interesează, cine e doctorul? Am promis că-ți voi da în cărți în felul meu”.

— „Ia slăbește-mă te rog. Iți inchipui oarece că o să mai cred?”

— „Știu că n'ai să mi-o ceri. Însă dă-mi mie cărțile astea mânjite din cutia mesei. Le-am văzut colo... Așa mulțumesc. Ne-am făcut destule griji! Înainte serveau și chiar fuseseră inventate pentru petreceri nevinovate, însă ca în toate ocaziile a început omul să abuzeze, și

asta mai mult decât trebuie, că jocul de noroc sărăcește mulți bărbați și acum să mai prostească în cărți și femeile. Îmi dai voie să le arunc în foc. E cel mai bun fel al meu de a da în cărți. După cum omul se poartă în afară sau în sinea lui, cinstit și mulțumit ori leneș și lacom i se poate spune de va fi fericit sau nu pe lume. Un astfel de ghicit în cărți nu există. Se zice că: „soarta omului stă în mâna Domnului” și nu-mi inchipui cum ar putea veni ceva dela cărțile astea mânjite și dela niște țigări murdare. „Amin” zice popa când nu mai are nimic de spus.

In românește de
MIRCEA BONIFACIU PITTIȘ

POEME IN PROZĂ

GELOZIA

Artistului îi plăcea s'o vadă goală, ca s'o picteze; iar ea credea că o va picta, numai ca s'o vadă absolut nudă, pe indelete, ca să se sature privind-o.

El era tânăr, ea era frumoasă și ideal croită — și cu trupul neacoperit în atelierul pictorului.

Ea se trudea să-i vâre cât mai mult în ochi, în suflet și în inchipuire ispititoarele linii ale unui corp de statuă, ca să-l câștige pentru totdeauna; el se folosea de atitudinile ei plastice pentru Arta lui, furându-i frumusețea și așternând-o pe pânză — dar numai atât.

Ea se întreba:

— Nu vede că sînt ispititoare?

Iar atitudinea lui nu răspundea nimic, pentru că răspunsul îl concentra în opera sa.

Ea se întreba:

— Nu vede că sînt goală?

Și el tăcea; dar grăia pânza aproape gata pe care fata n'o înțelegea.

Intr'o zi a intrat însă în atelier o femeie. Cum a văzut-o artistul a simțit nevoia de a-i mângăia obrații și brațele, de a o lua de mijloc. Femeia era cărnă, îngrozitor de grasă și îmbrăcată mediocru.

Modelul nu îndrăzni să-și inchipue cum ar fi această femeie desbrăcată. Deoarece tocmai mânca. Privirea ei îi ungea corpul, ca o pensulă mutată în ulei.

„Și totuși!”

Indignată, după ce Necunoscuta eșise din atelier, Modelul strigă pictorului:

— Gusturile nu se discută, dar dacă ți-e drag acest butoi, dacă ea intrupează idealul tău artistic, de ce n'o pictezi pe ea?

Liniștit, pictorul îi răspunde:

— N'o fac pe ea, fiindcă pictez pentru alții.

— Va să zică iubitorii de artă, de tablouri, mă preferă pe mine, — constată Modelul cu o izbucnire de isbândă.

— Se înțelege, frumoaso!

— O pânză care ar înfățișa-o pe ea, n'ar lua-o nimeni?

— Firește, frumoaso!

— Atunci, tu ce-ai găsit la ea?

— Am găsit, frumoaso, tocmai asta: e soția mea.

ORAȘUL IN CARE NU CUNOSC PE NIMENI

În orașul în care nu cunosc pe nimeni, sufletul meu așteargă în voie și visele mele toate zboară, în libertate, nestingerite de nimeni, între pământ și cer — ca într'un rai al gândurilor.

Respirația e o beție, priveliștea, cascada de lucruri nouă...

Nu mă oprește nimeni, ca aiurea, cu credința că nimicurile sale personale ar putea să mă intereseze și pe mine, ar fi în stare să înlocuiască, din inima mea, măcar pentru o clipă, atâtea dureri și doruri, atâtea mâini înăbușite.

Când trec ușor, necunoscut, în orașul în care nu cunosc pe nimeni, din nici un grup nu se aude o șoaptă de prieten, bărfitoare sau o scărșnire de dinți, strivind invective în măsele invidioase.

Ce frumoase sunt femeile, în orașul în care nu cunosc pe nimeni și toate mă privesc cu interes, unele chiar cu drag, fiindcă pe nici una n'am mințit-o pentru alta și nici una nu mi-a călcat în picioare inima și sensibilitatea.

Vântul îmi răcoarește fruntea și îmi mângăie obrații, în orașul în care nu cunosc pe nimeni, pentru că vântul știe ce e pribeagul și se simte frate cu călătorul îndrăgostit de drum.

Ce fericit aș fi fost, în orașul în care nu cunosc pe nimeni, dacă o întrebare nu mi-ar fi tulburat pacea, într'o seară tristă, tocmai când mă socoteam mai mulțumit:

— Dar dacă în orașul în care nu cunosc pe nimeni, este, totuși cineva care mă cunoaște?

COMPUN MUZICĂ

Trenul așteargă pe câmpiile nesfârșite și icoana ta mă însoțește pretutindeni, nedespărțită. Sunt trist și numai tu știi de ce. Totuși sufletul meu cântă, un cântec duios: povestea unei iubiri mai dureroasă decât celelalte.

Fereastra vagonului, liniată de firide telegrafice, pare un portativ, pe care lacrimile mele cad ca niște note: scriu muzică tristă pentru tine.

CONST. RIULEȚ

MĂNĂSTIREA RÂMNICUL-VÂLCEA

La poalele dealului Capelă, lângă locul unde Râmnicul se înpreunează cu Oltul, din timpuri ce trec peste memoria omenească, bătrânul Vâlcea s'a făcut așezarea sa lângă vadul râului Râmnic, de unde și denumirea de Râmnicul Vâlcei.

Nu se putea găsi un loc mai minunat pentru așezarea lui Vâlcea decât acesta pus lângă drumul comercial, de pe valea bătrânului Olt, ce leagă vestitul oraș — cetate, al Sașilor — Sibiu — cu rașul lui Traian, după malul drept al Danubiului — Nicopole — din care pricină de altfel a putut repede prospera și ajunge mai întâiu capitala districtului cu acelaș nume și mai apoi reședința statornică a episcopului în-

fiul său de către Moise Basarab în 1529.

Pe dealul dinspre vest de oraș se observă urme din epoca romană și tradiția ne spune că aici ar fi fost altarul unei zeități păgâne, care după denumirea din ziua de astăzi: la boul de piatră, ne face să ne ducem cu gândul la cultul bouului Apis. Aici se observă și ruinele unei capele catolice.

Odată cu stabilirea definitivă a episcopiei, care a fost încontinuu aici dela 1497 cu singura întrerupere dela 1847—1856 când a ars biserica cu dependințele, orașul a luat un nou avânt înzestrându-se cu mai multe biserici.

Biserica episcopală cu locuința episcopului a fost zidită în 1508 de către Radu cel Mare, aceasta cu mici repara-

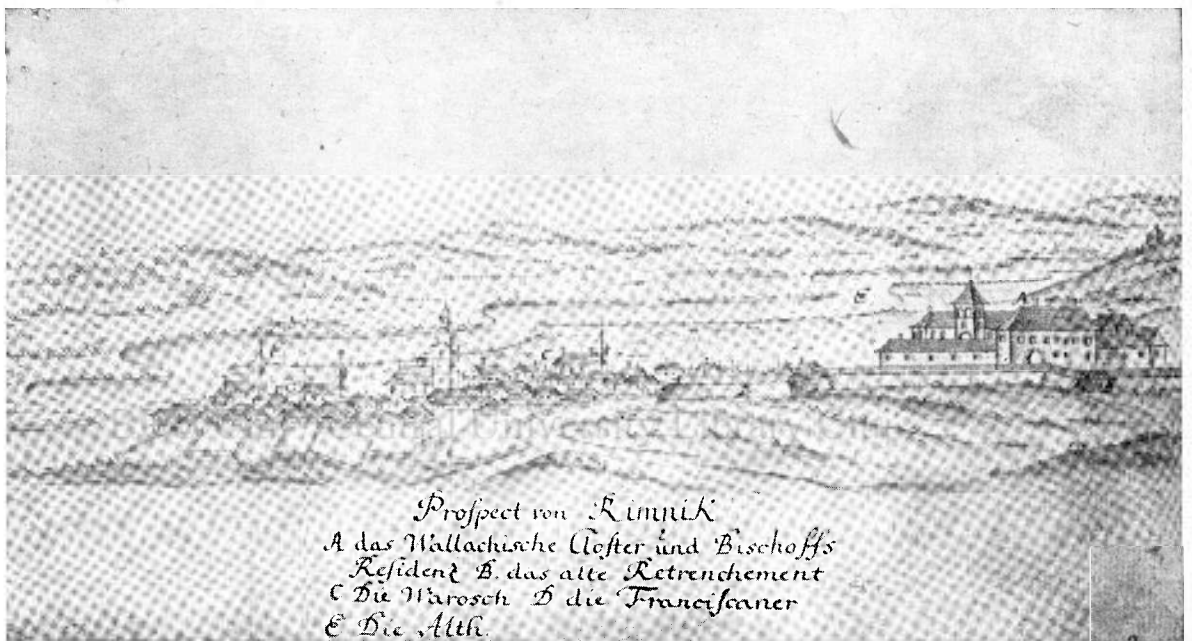
Biserica aceasta a suferit stricăciuni în timpul războiului Austro-Turc din 1718 și a fost refăcută de boeri Kurveni apoi în 1790 de encoriași iar în 1847 de bivel ciauș Sterie Iufca.

În figura noastră biserica este cea de pe malul Oltului ce e însemnată cu lit. E.

Altă biserică este cea cu hramul „Măca Domnului” zidită de Mircea cel Bătrân în 1388, care fiind arsă de Turci în 1747, a fost reclădită de log. Radu Râmniceanu și românii de la Sibiu log. Moldoveanu și jupân Grigore.

În figura noastră această biserică este cea de lângă lit. C.

Dovadă că crașul lui Vâlcea trebu-

MĂNĂSTIREA R.-VALCEA (Schită făcută de inginerii austriaci între anii 1718—1739.

sărcinat cu păstoritul credincioșilor ortodocși din dreapta Oltului.

După situația și împrejurimile sale așezarea lui Vâlcea trebuie să fi urmat unei alteia mai vechi, dacă nu din timpul Dacilor cu siguranță din epoca romană, căci pe dealul din vestul orașului numit — Cetățuia — se văd urmele unor ruine străvechi peste cari s'a clădit în timpurile mai noi, la 1680 de către Mitropolitul Theodosie, un schit ce s'a restaurat în 1853 de către Mitropolitul Nifon.

Tradiția ne spune apoi că aici a fost o cetate puternică de unde își trage dealul și numele. Nu greșim poate dacă aici am pune reședința lui Lituon-Voevod (1247—1280), primul erou național căzut în luptă cu Magistrul George căpitanul regelui Ungariei pentru independența țării sale, cum ne spun cronicile.

Se mai observă apoi aici pe malul stâng al Oltului la schitul Fedeleșoilor urmele unei alte întărituri străvechi. Aici deci ar fi fost o streajă puternică a drumului comercial amintit mai sus.

În biserica acestui schit a fost decapitat Radul dela Afumați împreună cu

țivni a trăit până la 1735 — în timpul când Oltenia se afla sub stăpânirea austriacă — când a ars și s'a reclădit de către episcopul Grigore Secoteanu care i-a adăugat și o bibliotecă bogată, dar nici aceasta n'a fost scăpată de foc și biserica de astăzi este clădită de episcopul Calinic la 1850 în timpul domniei lui Barbu Dimitrie Știrbei. În figura noastră la punctul A, avem biserica clădită de Radu cel Mare, ca și locuința episcopului care se prezintă ca fiind lucrată din zid puternic și având două etaje.

Împrejurul episcopiei tot în figura noastră observăm că i s'a făcut, de către austriaci căci această vedere datează din timpul ocupațiunei acestora 1718—1739, o întăritură de pământ însemnată aici cu lit. B.

O altă biserică este apoi cea cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” începută de Pătrașcu Voevod în 1557 și terminată de fiul său Mihai, pe atunci ban al Craiovei 1558, iar mai târziu Mihai Viteazul. În această biserică la intrare pe peretele din stânga se află zugrăvit chipul lui Mihai Viteazul în costumul de atunci iar în partea dreaptă chipul ctitorului Pătrașcu cel Bun.

să fi avut un rol însemnat în trecutul nostru istoric este faptul că aici se află și o biserică catolică de propagandă zidită de călugări franciscani. Astăzi lângă această biserică se află o școală primară mixtă întreținută de comunitatea catolică.

În figura noastră biserica franciscanilor se află însemnată cu lit. D.

Casele orașenilor în figura noastră care datează dintre 1728—1731 sunt mărunt, acoperite cu țiglă și sunt așezate în apropierea Oltului.

În fund observăm apoi cum se ridică dealurile acoperite cu păduri în partea spre munte.

Figura aceasta o datorim inginerilor austriaci însărcinați de guvernul de la Viena cu ridicarea hărții topografice a Olteniei în timpul când aceasta se afla sub stăpânirea Austriei între anii 1718—1739.

Așa cum se prezintă această vedere ca și celelalte ce vor urma ne vor putea reda în parte situația așezării mai însemnate din Oltenia de pe acea vreme.

critica literara

C. KIRIȚESCU:

„Literatura împotriva educației“
București, 1929

Și amintim — mai întâi — faptele care au dat naștere cercetării de față: Mă amintiți desigur de intervențiunea Ministerului de Instrucțiune în chestiunea unor piese depe scena Teatrului Național din București. Din discuțiunea urmată prin presă și prin faclă se ajunsese la învinuirea — nu a Ministerului de resort — dar numai a lui C. Kirițescu, directorul învățământului secundar care, cu o abilitate caracteristică, știuse să bage vrajbă în gu-

șă de-aici se conchidea că — deastă-țată — D-sa făcuse politică.

Natural că — în asemenea discuțiuni — realitatea este mai totdeauna greu de cunoscut.

Numărul celor cari se cred lezați e atât de mare și stilul lor atât de insinuant — încât tu, public, nu te mai știi orienta. Dar bietul autor — oricâte alte calități și competențe ar fi putut avea — de-aia deodată o țintă pentru cele mai urtoase atacuri.

Într-o astfel de atmosferă chiar încercarea de a se apăra apare — oarecum — primejdioasă.

Deaceia, deși — pentru cine avea urechi de auzit — lucrurile au fost deplin și definitiv lămurite din capul locului — totuși d. Kirițescu, lăsând să se astearnă puțin timp peste rana sângelui, a socotit necesar să se adreseze din nou opiniei publice și — deosebit — cu o argumentare bine întocmită — să repună chestiunea pe tapet — amintindu-i tot ce o putea prezenta ca o chestiune personală și făcând din ea un obiect de principii și de interes național.

Subliniind înrăurirea pe care o are în domeniul literaturii asupra tineretului — d-sa ia ca puncte de plecare antologia întocmită de germanii în timpul revoluției prin „Putreziciunea României“ — ilustrarea... literară a procesului de așa-numitei „oligarhii române“, — 10 ani dela împlinirea visului de tineri — cu drept cuvânt se întreabă: cum e zugrăvit în propriile cărți, războiul României?

Și atunci — „cu încredere, seninătate și optimism“ — lăsând la o parte cele două specii literare — d-sa cercetează romanele pe care le analizează: din punct de vedere documentar — ca odată cu suflul generației care a făcut războiul și... unirea; și educativ: din repercusiunea pe care o pot avea asupra publicului. Această cercetare e cu atât mai interesantă, cu cât, de la dată, „scriitorul nu mai este streit — care ponegrește spre a distruge... în România care analizează spre a destrui...“.

D. Kirițescu pornește la drum sănătos; prin 4 din cele 5 romane, se încearcă însă cu suflul amărit pentru — în unul — găsește politică filozofică, în altul — numai socialistă. Pentru amândouă coboară acțiunea în politică și-și scoț în evidență justificarea și meritele propriei atitudini. În al

treilea: niciun sentiment de ordin altruist nu e trezit, nici o legătură cu interesele obștei...; totul e judecat prin raportarea la micile privațiuni de ordin personal... Un singur instinct: al conservării personale, în forma ei cea mai primitivă, fiziologică: un singur caracter: al epicurianului care-și trăiește viața lui de plăceri.

Și încheerea acestei cercetări: literatura războiului nostru nu ne-a putut da fresca eroismului sobru, nici a entuziasmului tenace, nici a renunțărilor stoice. Ne-a dat însă pe aceea a lasității“.

O singură excepție: Intunecare de d. Cezar Petrescu.

Intrucât privește obiecțiunea estetică — după o bogată excursiune prin paginile criticilor celebri — d. Kirițescu o întâmpină astfel: „arta trebuie să fie în esența ei, moralizatoare. Ea poate să-și exercite, prin aceasta, o puternică influență... (pe care) o exercită nu prin simplul fapt că e artă, ci prin chipul cum își alege tipurile, caracterele... prin împrejurările în care sânt puse și căldura care radiază din suflul artistului asupra operei sale...“.

În fața acestor adevăruri ce influență pot avea romanele de mai sus asupra cititorului? Desigur una deprimantă și aeducativă. Aceasta — pentru că literatura respectivă „se prezintă cu trei mai scăderi:“

a) Unii scriitori... au văzut numai cercul strâmt al propriilor interese;

b) alții au fost prea subiectivi;

c) toți — n-au ținut socoteală de rolul social al literaturii.

În legătură cu această ultimă scădere d. Kirițescu se gândește serios la generația nouă pe care „patriotismul a început să obosească: i se pare una din virtuțile demodate, perimate. O atmosferă de sensualism morbid, apasă greoiu“ și încheind se adresează — ca, odinioară, Vlahuță — cugetătorilor și, în primul rând, aceloră căroră Dumnezeu le-a dat scânteia sacră a talentului — a căroră datorie este să contribuie „cu toată puterea spiritului lor la întărirea suflului și a tinerii generații, între altele, și prin dreapta prețuire a aceloră cari, la timpul și la rândul lor, și-au îndeplinit datoria pentru mărirea și înălțarea patriei“.

Cu acest conținut conferința d-lui Kirițescu poate interesa — în gradul cel mai înalt — și pe educatori și pe iubitorii de orientări literare, cași pe însiși scriitorii cari — oricât ar fi de geniali — pot ține socoteală, chiar în cadrul strict al propriei creațiuni — de unele necesități social-naționaliste.

G. ȘT. CAZACU:
„Calea sângelui“

Însotită de subtitlul: 1916—1917 și cu mențiunea modestă de: versuri, după care se alătură, tot atât de sfios, scrierea-prefață a poetului G. Bacovia, culegerea d-lui Cazacu merită totuși osteneala unor rânduri de meritată evidențiere. Și iată de ce:

În primul loc prin însăși punctul de intersecție în care se statornicește. Brodând pe canavaua atât de încercată a temelor de război, poetul, căci, fără indicială, d. Cazacu e un adevărat temperament poetic, reușește totuși să dea strofe uimitoare, accente pline de duioșie, imagini noi și pline de interes estetic.

E — desigur — recomandată cea mai bună.

Iată, de pildă, un fragment de pastel:

*Scara, peste culmi, așterne
Umedă maramă;
Codrul, pe poteci, își cerne
Fluturii de-aramă...*

Și tot așa: „Drumii morții“, „Spre Golgota“, „La drum“ — dar mai ales „Atacul“ din care extragem:

*— Un „ura“ puternic răsundă,
Un ura ce'n creștet de dealuri se
[frânge;
E suflul nostru ce valul își strânge
Și-l schimbă 'n turbată furtună.*

*Cuprinsă e Fieea de ură...
Și omul e fiară; și fierul roșit e
De sânge... În dantul de țirde zdrobite
Înghiță cuvântul în gură...*

*Când glasul de-aramă răsundă,
Năvala de brute isbește 'nainte
Și poartă 'n vârtejuri nădejdile sfinte
Și sfânta virtute străbună!*

Citătele de mai sus au fost cred — suficiente — spre a ne arăta că nu ne găsim în fața unui simplu stihuitor, nici măcar al unui nou bard național. Firește că — din aceste 15 bucăți, — nota patriotică nu lipsește — nu poate lipsi. Cât de măestrit însă este ea atenuată de cealaltă — notă erică în genere — de elementul descriptiv și — mai ales — de continua prezență a unui sufl în continuă suferință — dar rezignat. E — natural — o interesantă îmbinare de sentimente în măsură să dea pe față un alt patriotism, nou, luminat, actualizat — decât acela răsuflet, retoric, ef-tin și perimat pe care-l cunoaștem.

Cât despre secretul acestei inspirații — iată-l: credem că s'a putut ajunge aici prin grefarea, la tulpina poeziei patriotice, a cătorva dintre mestegurile de imaginație a poeziei moderniste — sub vraja căreia se pare că se dezvoltă tânărul autor al acestui mănușchiu. Cu o singură mențiune: autorul știe să se oprească la timp sau aproape la timp. Natural că, uneori, se trădează („zile triste“, „De profundis“) ca discipol al maestrului prefațier — dar aceasta se întâmplă și foarte rar și desigur — în bucățile de mai mică valoare...

Iată de ce nu putem încheia decât cu un sfat: d. Cazacu e obligat să fie ceea ce este, iar nu ceea ce poate fi. Numai așa se va putea fixa între alții — ca o personalitate artistică de sine stătătoare. Sau preferă să fie considerat un fel de remorcă, un emul — mai mult sau mai puțin credincios al...

PAUL I. PAPADOPOL

CIȘCIȘI-CIȘCI...

Si „AMINTIRILE LITERARE” ale d-lui G. Tutoveanu continuă în numărul 6-7 al „Serisului nostru”, cu zugrăvirea aceleia care a fost Constantin D. Lupascu cel mai pretios tovarăș al strădaniilor întreprinse în cei din urmă treizeci ani, pentru viața culturală a Bărladului — patron-tipograf cu sprijinul cărora au apărut — din 1904 și până în 1927, atâtea periodice literare în orașul Bărlad.

ANALELE BRĂILEI este o publicație regionalistă care merită toată lauda. Ea își propune să studieze de aproape viața orașului și ținutului Brăila, în toate aspectele” lui. E o propunere pe cât de nobilă, pe atât de prețioasă și de românească.

În numele ei un număr de fruntași ai culturii brăilene — înprospătați de împrejurările vieții prin toată țara, pornesc la drum, contribuind fiecare, în măsura specialității sale, la adâncirea și cunoașterea locurilor în care s-au născut sau au învățat carte. E un exemplu pe care-l recomandăm tuturor marilor centre, căci această metodă e cea mai fecundă pentru întărirea culturii naționale!

Totdeauna de lângă d-lui Ing. Gh. T. Marinescu — sufletul dezinteresat al aceste publicații care — pe deasupra se bucură de multiple și prețioase colaborări.

„**CUVANTUL NOSTRU**” DIN BOTOȘANI închină un interesant „număr comemorativ” lui Mihail Eminescu, „cu prilejul împlinirii „40 de ani dela moartea lui”.

În afară de câteva pagini de clișee, și de unele reproduceri din opera poetului, volumul se bucură de numeroase colaborări și nu dăruiește puțin prețuite. Astfel, la reușita lui contribuie d-nii: N. Iorga, Cezar Papacostea, Stefan Mețeaș, Nichifor Crainic, Lecca Morariu, Cezar Petrescu, Pamfil Seicaru, Artur Șorovei, Virgil Tempeanu, N. N. Răutu, Barbu Lăzăreanu, dr. Elie Dăianu, M. Manolescu, Mihail Gr. Postolnicu, Tiberiu Crudu, etc.

D-NUL NICOLAE IORGA, vorbind despre cei cari nu-l pomenesc pe Eminescu, îi caracterizează (e drept, cu destulă cruzime, dar cu tot atâta dreptate, astfel: „Junii descrierați cari-și închipuie că lumea n'a fost făcută cu adevărat până în momentul când, pentru întâia oară, au cerut hărbierului să li radă poetului bot”).

Și mai jos:

„Se asociază între ei, se desfac apoi în cenacule opuse, se laudă, se batjocoresc, dar grija cea mare e nu cumva să spue că, înainte de dânsii, a fost o literatură. Dacă s'ar spune, unde s'ar ascunde „generația”!

Fără îndoială, după o asemenea caracterizare, finalul nu poate surprinde:

„Iar asupra trivialității tremată de ambiții picură din stele eternelle silabe:

Pe voi, în cercul vostru strănut,
Norocul vă petrece,

Iar eu, în lumea mea, mă simt
Nemuritor și rece”.

ÎN „**EMINESCU ȘI FILOSOFIA INDIANA**” D. CEZAR PAPACOSTEA urmărește mai de aproape „consunanta... unor note ce disting părți nu lipsite de profunzime din poezia eminesciană” cu „oarecari linii de gândire ce se scribează fie în literatura vedică, fie în cea budistă”.

Autorul tratează chestiunea din două puncte de vedere: problema cosmojonică și doctrina despre mântuire.

Prima e tratată în „Satira I” al cărei „conținut filosofic este inspirat din Rig Veda... din imnul creațiunii, bucata de filosofie poate cea mai vrednică de admirat, care ne-a ajuns din vremea vechi”. Apoi în „Rugăciunea unui Dac”.

Același lucru se întâmplă cu „problemele vieții și sufletului” tratate, și în unele din poeziile lui Eminescu (Ce e amorul? Glossa, Oda, Kamadeva și mai ales Rugăciunea unui Dac) ca în filosofia budistă.

Pe lângă „aceste înrăuriri... coloana vertebrală a unor creații poetice, există și infiltrațiuni sporadice ale filosofiei indice în multe din celelalte poezii” cu alt fond (În Luceafărul).

Așteptăm dela d. C. Papacostea, pe care l-am auzit vorbind despre problema poeziei filosofice a lui Eminescu, un studiu mai amplu asupra acestui poet.

MONUMENTELE LUI EMINESCU :

„Pietate față de memoria lui Eminescu, dacă n'a manifestat nici Statul, nici organizația oficială a scriitorilor, a manifestat publicul românesc” contribuind la eternizarea lui în bronz sau marmoră în diferite colțuri ale pământului românesc. Astfel: „la Botoșani și la Galați sunt două modeste monumente. La Săni-Nicolau Mare i s'a ridicat un bust după război. Un alt bust... la mănăstirea Putna. Iasul va avea în curând o statuie, Clujul va avea în curând alta... Toate din inițiativa particulară Pentru București revista „Gândirea” a luat inițiativa încă de acum patru ani (Eminescu și noi de Nichifor Crainic).

Ce folos de toate acestea — când literatura noastră nu posedă încă un studiu critic complet asupra lui Eminescu”.

Și adăogăm noi: nici măcar o ediție critică.

Că la acestea s'ar putea ajunge prin instituirea unui premiu din partea ministerului Artelor, S.S.R. — ne îndoiim.

Dovezi: n'au lipsit amândouă dela duioasa comemorare?

Și apoi argumentul cel fatal: nu s'bani — mai ales când e vorba de morți.

ABSENTE REGRETABILE a luat Societatea Scriitorilor români și dela comemorarea lui Eminescu și dela recenațea desvelire a bustului lui Iosif — la Brașov.

Întrebăm numai atât: de ce?

Să fie numai din cauza vacanței? Și încă: să fie vacanța un argument destul de puternic?

„**GALERIA DASCALILOR MEI**” e o nouă serie de amintiri pe care colaboratorul nostru, părintele Gala Galaction,

le începe în „Adevărul literar” din Aug. Prima bucată vorbește despre scriitorul Ilie R. Popescu... Cel ce a învățat să scrie și să citească cum în meste d-sa

Sunt pagini de adâncă recunoștință cu ajutorul cărora urmărim pașii și nisip ai școlii românești, pentru că mai vorbesc despre damul de poveste al celor ce le semnează care, cu această ocaziune, ne desvăluie o nouă latură a talentului său.

Așteptăm însă dela prozatorul Galaction altceva: amintiri literare în țară cu persoanele pe care le-a cunoscut cu cercurile din care a făcut parte și revistele pe care le-a condus sau la care numai a colaborat.

Și nu le așteptăm numai noi.

DIN CRISTURUL SACUESC

un sol: anuarul școlii normale de învățători... pe anii 1924-1929 întocmit de directorul școlii, energicul profesor Traian Nestor Georgescu.

Din parcurgerea lor ne-am putut convinge că, în centrul acela unde căminul maghiar este atât de des școlii normale de învățători din Cristur, și deosebi directorul ei au deschis o ferăstrău destul de largă pentru primirea aerului neromânesc, prin răspândirea limbii și culturii noastre și pentru întărirea celor două peoare confolucite. Cunoaștem o parte din greutățile cu care a avut de luptat d. Georgescu și încredem că totuși a avut puterea să învingă, acolo unde suntem atât de puțin prețuți, contravaloarea culturii românești.

Un capitol interesant (aș putea zice extrem de interesant) este acela care vorbește despre „activitatea extrașcolară, excursiuni și sezători în limba română prin comunele de împrejur, societatea de lectură, cercetășia, legăturile sufletești ale școlii... cu grașul, cu școlii românești, săcuizate și săcuiești, cu învățătorii din împrejurimi, sedințele de timp ale cercurilor culturale.

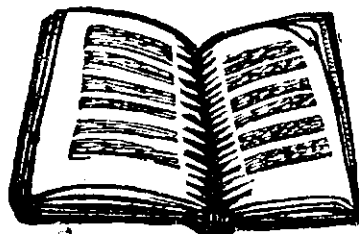
Urmează câteva cuvântări (făcute de director în diferite sate și numere de studii. Lucrarea se încheie cu un număr de clișee foarte reușite care pe zintă și ochiului câmpul de activitate care a tras brazdă harnicul și energicul profesor Georgescu.

Mă gândesc la un lucru: d-sa va pleca desigur, de-acolo. Găsi-se va cine să continue opera cu credință și abnegație.

Sau — mai știi — școala normală de învățători din Cristur va fi printre cele destinate destiințării?

În tot cazul d. Traian Georgescu are dreptul să-l așteptăm lucrând și făcând.

P. P.

literara

caricatura zilei

COMPETENȚA

— Să semăn aceste seminte? Dar ele nu înfloresc decât peste 2 ani și eu vreau să am flori anul acesta.

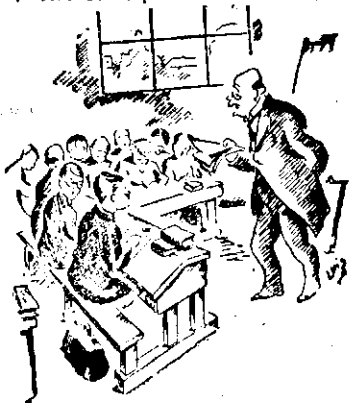
— Chiar așa o să se întâmple, căci le-am cumpărat de anul trecut.

GHINION

— Ce să-ți spun: de 20 de ani mor de plăcere să pescuiesc cu un pește în undiță. Dar ghinion! nici până acum n'am prins peștele cel mic de momeală...

LA LECȚIA DE FRANCEZĂ...

Profesorul: Mare greșală Icsulescule! Ai scris rău! Eu am dictat „ils étaient l'honneur” și tu ai scris: „ils étaient l'attonneurs”. Nota 3. Aici nu jucăm Rugby. (Life)

bazar

MANUSCRISELE LUI SHAW

Manuscrisul comediei lui Bernard Shaw: „You Never Cantell” a fost vândut de curând cu prețul de 1.200 lire sterline, aproape un milion de lei, deși numai opt pagini și jumătate din cele 187 erau scrise de mâna humoristului irlandez, restul fiind bătute la mașină. Pentru o scrisoare autografă în care Shaw face unele aprecieri asupra lui Shakespeare s'a obținut 150 de lire.

S'au mai obținut deasemeni prețuri mari pentru următoarele: prima ediție din poemele lui George Meredith, 590 lire st. pentru ediția „Bleak House” de Dickens, 510 lire st. pentru „Coliba unchiului Tom”, 310 lire și 160 lire pentru „Villa Rubein” de Glasworthy.

COCHETĂRIA... IN INCHISOARE!

Se pare că cochetăria este o trăsătură a spiritului omenesc pe care nimeni și nimic n'o împiedcă să se manifeste, când e vorba. mai ales, de cochetăria femeiască.

Directorul unei închisori a avut ingenioasa idee de a publica o lucrare în care a arătat la ce trucuri și mijloace surprinzătoare recurg uneori femeile, când e vorba să-și păstreze înclinațiile de cochetărie din viața de libertate.

Constatările lui sunt din cele mai interesante.

Notăm aci numai câteva din observațiunile făcute:

O deținută, care voia cu orice preț să-și păstreze silueta, și-a fabricat singură un corset de sarmă de'a feeraștra unei celule părăsite.

Alta, care nu voia cu niciun preț să apară nepudrată, răcăia cu unghia varul de pe pereții închisorii și... se pudra cu el.

În fine, o altă delicventă, care nu voia să rămână cu buzele nevopsite, își făcea un roșu de buze lichid, înnunând în apă niște ață roșie...

Cu aceste mijloace direct primitive, cochetăria femeiască era salvată!

O BARZA INTELIGENTA

Ziarul elvețian „Basler Nachrichten” relatează amuzanta întâmplare de mai jos. O barză își stabilise domiciliul pe coșul unei mori de țară. Dar morarul nu avea poftă să aibă un astfel de chiriș nepoftit pe acoperiș și spre a-l goni a început să ardă pae ude și coceni. Barza însă, înmă la noua ei locuință foarte mult și a început să care în cioc pământ cu care a făcut un fel de răsuflătoare deasupra coșului, așa că tot funul de jos se întorcea din nou în camera morarului pe care-l asfixia. Lupta aceasta inegală n'a durat mult, căci morarul a cedat și inteligenta barză a putut să locuiască nesupărată pe acoperișul morii.

oseama de cuvinte

Aplonse Allais, văzând într'o zi în Napoli, pe un pucinic cetățean, care avea aerul unui provincial, se apropie de el și cu pălăria în mână, îl învârti foarte politicos:

— Domnule, nu cumva ai fi dispus să îmi împrumut 200 de franci?... Am o afacere mare!

— Dar bine domnule, nici nu vă cu-

— Tocmai d'ăia mă adresez dvs.! re-

Tristan Bernard intrând într'o zi în un music-hall din periferia Parisului și văzând pe care era scris:

Câștii nu sunt admisi în local.

Cum programul era foarte slab și con-

Un debut semenin la Opera din Paris. celebra primadonă a Operei adrează

la d-nea Guiry, care proteja pe de-

— Bine, dar protejata d-tale cântă în-

— Se poate, răspunse Guiry, dar va

debutul carierei sale se juca o

debutul teatrului îi spuse, cu să-l

— Piesa e bună, dar nu place la pu-

— De unde știi?!... Nu vezi că în fie-

primier voia să-și vândă proprie-

Pînă la urmă se prezintă și un

— Cite ce domnule, am avut o piesă

Franceză și am alta care se repeta

la teatrul Porte-Saint-Martin.

și piesa aceasta are tot atâta suc-

cu piesa care s'a jucat la Comedia

această îi cumpără proprietatea.

Indreul acesta era Edmond Rostand,

de la Comedia Franceză era Ro-

gestosii și cea care se repeta la Porte-

șartin, era Cyrano de Bergerac.

STĂRI DIN BLAJ

— DESPRE STAREA ȘCOALELOR DIN BLAJ ÎN TIMPUL LUI S. BĂRNUȚIU —

Într-un articol intitulat „Statistica preoțiilor unite din Făgăraș” apărut nu de mult în *Vasárnapl Ujság*, s'a spus că în Blaj este o catedră de teologie cu 4 profesori, una de filosofie cu 5 profesori, un gimnaziu cu 6 profesori și o școală normală cu 3 instructori. Așa va fi și în anul viitor¹⁾. În sânul profesorilor însă, cu excepția celor dela școala normală, anul acesta se vor face mari schimbări. În gimnaziu s'a și făcut schimbarea, pentru că în toate cele cinci clase au fost puși profesori Vasiliți²⁾. Dacă această hotărâre este definitivă, greu ne vom putea decide: să compătimim aceste suflete bune, sau să desperăm de prezentul trist și de viitorul și mai trist al neamului nostru neștiutor, pe care din cine știe ce motive crude l-a ajuns această levitură de moarte.

Camenii potriviți cari ar primi postul de profesor cu mare bucurie avem, însă aceștia nu sunt admisi numai pentru că nu vor să fie călugări. La noi aceasta este condiția sine qua non, ca să fii profesor. Și dacă în gimnaziu sunt deja călugări, în viitor vor fi puși poate și la catedra de filosofie și mai ști, poate și la catedra de religie.

Va fi atunci vai de poporul nostru, care, dacă ar avea mai multe instituții de acestea, n'ar trebui să se teamă de loviturile soartei; din nenorocire însă numai acest institut îl avem pentru pregătirea preoților și învățătorilor; dar cum putem aștepta să iasă preoți și învățători isteți, formați în spiritul sublim al științei curat creștinești de sub conducerea unor oameni conduși de *spiritul călugărismului, care urește știința, dezvoltarea și progresul?*

Răul l-a observat răposatul episcop Ioan Bob, care este slăvit pentru faptele sale cele bune; el a redus numărul vasiliților la doi și apoi la unul. De aceasta s'a plâns dureros egumenul de atunci, Benedict Fogarasi, care susținea că învățământul în școli este neglijat din pricina lipsei de vasiliți și, deci, de profesori permanenți. Era adevărat, mai cu seamă în privința gimnaziului. Dar cauza mai tare a fost alta: Episcopul, ca arendaș al moșiei călugărești — toată stîmna față de meritele lui, dar și acesta e adevăr — plătea pe profesori numai cu 200 florini, din care nu-și puteau cumpăra cărți, iar în vremurile acele vitrege abia își puteau plăti amiaza și cina cu 10 fl. la lună; restul nici pe departe nu le ajungea pentru celelalte nevoi³⁾.

De fapt, ar fi de dorit și ar fi foarte bine ca profesorii din Blaj să fie mai stabili decât până acum; însă nu profesorii călugări, pentru că experiența, cel puțin la noi, ne dovedește că cu cât călugărul este mai stabil, cu atât este profesor mai rău. Pentru că avem speranța dulce că cei mai deștepți ai neamului nostru tot vor înțelege odată cerințele epocii noastre și, desbărându-se de prejudecățile sancționate prin puterea miraculoasă a veacurilor, se vor îngriji de mijloace mai bune pentru îndreptarea răului și vor reuși să infiltreze în neamul nostru o opinie nouă,

care să lupte pentru *idea slăvită a dezvoltării, a iubirei de adevăr și de dreptate, a luminii și a moralității curate*; pentru că opinia despotică, care domnește acum în neamul nostru, pertinește întunecimea și răutatea.

Pe voi, cei mai deștepți ai neamului, frați Români, pe voi, cărora patria v'a încredințat conducerea vieții spirituale și morale a concetățenilor, îndăznim să vă întrebăm. Vreți din tot sufletul să *eliberați* de sub blestemul întunericului străvechi pe concetățenii noștri înjosiți? Dacă da — și nu vrem să ne îndoim de aceasta — atunci, pentru Dumnezeu, nu mai lăsați conducerea intelectuală a neamului în mâna călugărilor! Pentru că adevăr zic vouă, prin aceștia niciodată nu veți putea ajunge scopul urmărit! *Neamul nostru este în primejdie*, vremurile ne apasă așa încât streinii își fac milă de noi, și noi nu o simțim, n'aveam cunoștința de aceasta, sau și dacă avem cunoștință, nu îndrăznim să încercăm mijloacele care ne duc la lumină și la o stare mai bună, pentru că ne înfiorăm de orice schimbare și ținem la *idea conducătoare a credinței și neputinței noastre: „omnis mutatio periculosa”*. Această idee fatală ne conduce pe noi; și cum nu? doar suntem urmași ai Romanilor și vestitul înțelept păgân roman a zis că „*fatis agimur*”; iar noi ținem cu tărie la această credință moștenită: asta ne-a fost ursita — *sic fata tulerunt* — așa ne-am pomenit — și, probabil, așa vom și muri.

Toamna a venit, se va începe școala la Blaj, de aici se răspândesc în țară razele progresului spiritual, de aici se trimit oameni cari propagă adevărurile eterne ale creștinismului, adică aici se sfințesc preoții. Bine o știu aceasta clopotarii dela sat, studenții și fiii preoților car n'au făcut școală sau au întreprins-o sau au părăsit-o din lene, apoi protejații și husarii domnilor. În toate părțile este mare mișcarea, se fac târgueli între sat și *popandus*⁴⁾, ba încă cu sigilul autentic al satului și cu iscălitura notarului. Și care este obiectul și urmarea acestor târgueli? Este că satele nenorocite și-au dat sufletul în a-rândă acestor *apostoli ai întunecării* pe douăzeci, treizeci sau chiar mai mulți ani, pentru că preotul s'a mutat în alt sat sau în cealaltă lume, iar județul are nevoie de preot. Dacă acesta-i un adevăr, nu-i mai puțin adevărat că județul lipsit de lumină n'are nevoie niciodată de preot prost. Și județele naive se bucură de invoială — și cum nu, doară ele, săracele, sunt destul de împovărate — pentru că acești intriganți au lăsat ceva din salariul legal sau obișnuit; dar ei fac concesuni, pentru că atunci când vor fi preoți să ceară mai mult dela popor și județ mai bun dela episcop.

Dacă cineva și-ar propune să salbătească neamul nostru în întregime, fără îndoială n'ar face altceva decât sau ar interzice să se facă biserici și școli, sau ar pune în fiecare biserică câte un *popandus*, iar în școli numai călugări. Și mulți pertinesc călugărismul cu căldură, ca ceva demn de timpul nostru.

Doar, fără să o putem contrazice, istoria ne spune că ceea ce au clădit călugării cu dreapta, au distrus cu stînga pentru că ei au fost răspânditorii cei mai ageri ai credinței oarbe și a superstiției prin care în unele locuri au împiedecat în decurs de veacuri, influența binefătoare a adevăratei credințe creștinești asupra minții și asupra inimii, iar în alte locuri au nimicit-o de tot. În loc de morală curată au răspândit o morală exterioară, prefăcută, fără valoare internă în loc de toleranță creștinească au puneau și realizau persecuții religioase.

Deci n'avem de ce să amintim vremurile trecute; căci chiar dacă putem numi vre-un om de seamă dintre vasiliți vechi, de care totdeauna ne amintim cu bucurie, vremurile acelea au trecut și călugări din Roma sau Viena nu mai vedem în mânăstirea noastră. Prin nici numărul acelor oameni de seamă nu-i mare, pentru că până ce un Klein Șincai, Maior se străduiau să înfruntă iască o epocă luminată, până atunci au vasiliți au dus la Viena o iconă făcătoare de minuni, ca să facă din Blaj nostru simplu un Maria-czsell sau un Nicula. Din nenorocire însă onorabili vasiliți n'au izbutit. Dumnezeu să ne ferosească de acele vremuri; *rațiunea* și *libertatea* le-a condamnat, a dispărut timpul monahismului: O dovedesc aceștia fiii neamului nostru cei cu mintea mai luminată, cari se înfiorează de sufletul întunecat a demiurgului din mânăstire deoarece sunt convinși că nu călugării ci brațe mai tari trebuie să ia stăruirea prejudecăților neamului nostru.

G. H. L.

Blaj la 20 Septemvrie 1842.

(După *Vasárnapl Ujság* din Cluj: no. 448; 4 Decemvrie 1842).1) Oare au avut sau nu intenția să stăruie pe carevă? *Redactorul*.2) Din statistica amintită am aflat că vasiliții sunt călugări din ordinul lui Vasiliț mare. *Redactorul*.3) Dacă cineva nu crede afirmația aceasta, întrebe pe oricare canonic sau profesor nu bătrân din Blaj și se va convinge. *Mulți preoți învăța în privința aceasta din cărțile lui Pop Maior* despre începutul Românilor și despre scrierile românească, amândouă scrise în românește. Cea din urmă în vreo 900 de exemplare se află arestată într'un grănar din Blaj, și paza soarecilor, cealaltă se vinde liber cu 10 fl. — și doar cea diatăiu nu este mai puțin vrednică de libertate ca cealaltă. Și nu tîm însă că, afară de cea confiscată, neamul românesc n'are istorie bisericească. *Autorul*.4) *Popandus* se numesc aceia cari nu sunt regulat științele preoțești în seminar, în decurs de patru ani, ci afară, dela un profesor, în decurs de doi ani. *Autorul*.

carti redactate in extrase

OLIVIER CROMWELL

John Drenkwater

Nume răsunător, nu numai în istoria unui mare imperiu, ci în marea istorie a lumii.

Figură încă neîntrecută ca forță neașteptat de mult și de mare realizatoare.

Din plugar și soț și tată a 9 copii, la vârsta când în viața altora începe scoborâșul, Cromwell devine deodată șeful necontestat, ascultat și victorios al unei națiuni ce își apăra drepturile. Devine mai mult, dictatorul unei mari puteri în sensul larg al cuvântului și ca o încoronare a celei mai mari glorii cu puțință, i se oferă tronul Angliei cu drept hereditar.

Deși aceste fapte de miracol se petreceau acum aproape trei sute de ani, nu trebuie să uităm că teatrul lor era cea mai veche țară constituțională și parlamentară, perfect organizată ca Stat încă pe atunci.

Astfel numele lui Olivier Cromwell va rămâne în veacuri ca un exemplu mareș de cece poate realiza un om excepțional în împrejurări excepționale.

Fără nici o îndoială, personalitatea lui Cromwell, domină și azi o parte din istoria Angliei și explică minunat de bine evoluția britanică și dezvoltarea politică a celui mai puternic stat european.

Între toți cei cari au scris despre marea Britanie și au fost și destui zoili, locul prim îl ocupă Carlyle care în *Eroii* săi a dat spațiu larg celui ce a condus desenele turburi din acea vreme ale Angliei și a îndrumat țara sa spre o viață nouă. Detractorii lui de după Restaurare au încercat să-i murdărească numele de glorie ce avea să strălucească până astăzi — trei veacuri aproape — dar opera lui este atât de vie și de rezistentă, amintirea faptelor lui și a forțelor creatoare ce reprezentase este atât de impunătoare, încât regii însăși care urcau pe tronul Angliei trebuiau să-i lăsați umbra la nivelul tronului pe care cași când îl ocupase — și încă cu un prestigiu, înaintea lor.

Olivier Cromwell se născu la 25 Aprilie 1599 la Huntingdon, fără ca evenimentul acesta să fie prevestit sau urmat de comete, cutremure sau alte fenomene naturale deosebite! Nu se știe prea mult despre fetul cum și-a petrecut tinerețea din tîi la moșioara părintească. Atât timp cât-i plăcea grozav, să prade grădini de fructe din împrejurimi! Era o primă indicație că mai târziu Cromwell avea să treacă cu același curaj peste barierele legilor regale pentru a gusta fructul oprit al *Suveranității* — el un simplu muritor — fructul prin care, cel puțin așa susținea... șarpele, omul de vreme Dumnezeu.

După ce studie la Sidney Sussex și Cambridge unde un detractor îl acuză că și-ar fi pus într-o zi o coroană de carton pe cap și ar fi afirmat că va deveni rege al Angliei — lucru ridicol și imposibil, Olivier Cromwell, implinind 35 de ani, căpătă conștiința curentului de opoziție față de Buckingham, favoritul regelui pentru care orice ar fi doborât era singura lege. Află și el că țara era pradă extravaganțelor acestor doi oameni: nefaști, că averea oricui se pu-

tea confisca și cheltui de rege fără nici o socoteală, că finanțele țării erau din ce în ce mai desechilibrate. Dar mai grav și mai alărmant ca orice, era zvonul unei alianțe a tronului cu Curtea Spaniei, țara inchiziției catolice, dușmana protestantismului.

Faptul acesta mai ales preocupa întreaga Anglie profund religioasă și fanatic protestantă, cu toate deosebirile și luptele dintre cele două ramuri, puritanii și episcopalii.

Sub regina Elisabeta instituțiile catolice fuseseră riguros proscrie în Anglia, dar populația catolică rămase activă și resistentă: o parte dintre catolici se declarau supuși credincioși ai regelui, iar alta lucra din răsuputeri și cu mari mijloace, și riscuri, la răsturnarea dinastiei. După moartea reginei Elisabeta condițiile de existență ale cultului catolic se mai îndulcira. Apoi sub noul rege Parlamentul fiind prorogată *sine die*, datorită rezistenței încercate de aleșii comunelor față de abuzurile regale, catolicismul încercă marea victorie de-a introduce în mod oficial prin Curtea Angliei, o viață liberă și o sigură dezvoltare proselistică în țara cea mai protestantă prin caracterul său etnic și izolarea și puterea ei mare.

Masele protestante se turburară, primordia era evidentă și în acel timp nimic nu prețuia atât de mult în Anglia ca religia care era *suma* cea mai înaltă a cuceririlor omenești în regiunea superioară a vieții. Pe orice alte chestiuni un compromis ar mai fi fost cu puțință, pe chestiunea credinței însă nimeni în Anglia nu ar fi transigat pentru tot aurul lumii. Era pe vremea când aurul cel mai de preț exista în sufletele creștine adânc convinse, iar nu în subsolurile de beton ale marilor bănci londoneze.

PREGATIREA LUI CROMWELL

Nici una. La 21 de ani se căsătorii cu Elisabeth Bourchier, cu avere, farmec și caracter. Fu norocos. Timp de 17 ani îngrijii de pământul său și deveni tată a

9 copiii, 5 băieți și 4 fete, din care pierdu 2 băieți mici.

Puritanismul lui Cromwell, profunda lui religiozitate și convingerea lui fermă starea materială bună și ocupația campestre și gospodărească în înțelesul ei plăcut, cași viața lui de familie, calmă și bună, îl ținură departe de viața publică a țării. Înregistra pur și simplu anumite zvonuri și fapte și mai ales nebuniile și amenințările sporite ale regelui Carol și ale lui Buckingham. Prima oară ocupă un loc în Parlament în Martie 1628, sub domnia lui Carol. În vremea aceea aleșii națiunii când îndrazneau să invoce drepturile ei, erau pur și simplu trimiși acasă, parlamentul se proroga, iar cei mai îndrăzneți cunosteau uneori rigorile temniței.

Regele Carol le-o spunea pe șleau: „am dreptul să vă convoc, să vă fixez durata și să vă dizolv. Dacă voi găsi că dați rezultate bune, veți putea continua, dacă nu, terminați“. Dar de data aceea regele avea nevoie de votul celor 400 aleși ai națiunii, putea a-și asigura mijloacele financiare de care simțea nevoie, iar parlamentul era mai hotărât ca nici odată să nu mai cedeze. Nimeni nu mai da înapoi, cu orice risc. Toți erau pentru înfrânarea abuzurilor regelui secundar de genul său rău, lordul Buckingham. Condițiile puse de parlament pentru ridicarea și întrebuintarea impozitelor fură respinse de rege, dar cu tot respectul menținute de întregul parlament. O lună și jumătate dură discuția generală în jurul aceluși *bill* și toată lumea trăia într-o emoție crescândă. Voinea întregii țări era hotărât manifestată de data aceea și regele Carol ezită să dizolve parlamentul.

Actul cunoscut în istoria Angliei sub numele de „petițiunea drepturilor“ avu o discuție epocală. Regele ceru printr-un mesagiu să i se accepte sau să i-se refuze cuvântul său de suveran în ce privește îndreptarea abuzurilor la care Camerele făcuseră aluzii directe. I se răspunse că la încoronarea sa a jurat să respecte legile Angliei. „Ce nevoie mai avem de cuvântul său acum?“

Un nou mesaj al regelui ordona Camerelor să se abțină dela orice calomnie fa adresa miniștrilor săi (Buckingham în special). De data aceea calmul și parlamentarismul englez făcu loc unui spectacol nou, mișcător și dramatic, mulți oratori abia și țineau lacrimile. Și atunci unul dintre aleși de seamă, Coke, de 80 de ani, spuse răului pe nume, acuză direct pe Buckingham. Aplauze frenetice și unanime izbucniră.

Regele suferi o primă înfrângere. Populația Londrei jucă o noapte întregă în jurul focurilor aprinse la răspântii, pretutindeni. Aprobarea smulsă regelui, fu urmată de cererea de anchetă contra lui Buckingham, ceea ce atrase închiderea Camerelor. Nu mult după aceea un anume Felton, ucise cu un cuțit pe lordul Buckingham, lăsând un rege inconsolabil.

INTRAREA IN SCENA

Olivier Cromwell culese în al treilea parlament al regelui Carol întreg materialul de gândire politică și probabil își pregăti minunat unele mijloace practice în vederea unei acțiuni la care se simțea chemat să ia parte. Reintors la gospodăria lui rurală, toată lumea îl găsi schimbat și preocupat, era de acum numai binele țării lui, salvarea intereselor generale din ghiara dușmanilor iresponsabili ai poporului englez.

Prin dispariția lui Buckingham, reforma catolică începu să se facă simțită în istoria Angliei. Fermentul luptelor religioase ce aveau să urmeze deveni extrem de activ. Totuși, locul favoritului ucis fu ocupat de Wentworth, unul din șefii puritanilor. Era o defecțiune, o felonie, cum se spune în Anglia, din cele mai simțite. Parlamentul dizolvat, poporul englez nu mai avu glas în conducerea destinelor țării sale timp de 11 ani.

Cu o fermitate și un zel civic de ordine mistică, Olivier Cromwell începu în acel timp să organizeze revolta și s'o provoace. John Eliot, cel care prin moțiunea propusă și votată de ultimul parlament, împotriva voinței regelui, atrăsese dizolvarea, muri în temniță pentru că își iubise mai mult decât persoana sa, patria și națiunea sa.

Cromwell fu profund rănit de dureroasa veste și descrierea suferințelor și umilințelor la care fusese supus Eliot îl excită și mai mult în acțiunea începută.

Pe de altă parte arhiepiscopul de Canterbury, William Laud, începu persecuția puritanilor care nu recunosc în biserica lor protestantă nimic mai mult decât de preot. Asasinat, disparițiile misterioase, interdicțiile, întemnițările, execuțiile, au întrecut cu mult tot ce s'a comis când-va în Anglia împotriva catolicilor. Și erau ioviți cei mai curați, cei mai devotați și mai de stimă fii ai Angliei, puritanii. Anticatholicismul era de origine politică, din teama de dominație străină pe pământul Angliei cum era și firesc. Antipuritanismul era cu totul altceva, era voința claselor privilegiate, era războiul declarat de sus celor de jos care în materie religioasă îndrăzniseră să dărâme „idolii națiunii“. Și după cum Anglia răspunsese Romei prin codul penal contra papistașilor, răspunse și arhiepiscopului Laud prin revoluția puritană.

Libertatea personală era grav atinsă. Cromwell, un puritan și un mare en-

glez, se erijă în apărătorul ei. Abuzurile regale atingeau în același timp maximum. Execuțiile ordonate de Camera Instelată a Bisericii arhiepiscopale atinse „elita puritană și sporea clocoțul mulțimilor“.

TRIUMFUL LUI CROMWELL

După convocarea „scurtului“ parlament, după 11 ani de provocațiuni nebunești, de sus, după dizolvarea lui la trei săptămâni, în termeni disprețuitori, după unele mișcări de stradă, primul război civil era aproape. Anglia răbdase prea multe dela uzurpatorii inconștienți ai drepturilor ce izvorau din legile pe care juraseră că le vor respecta. Deci după scurtul parlament, mai urmă un, care fu supranumit cel lung și în care Cromwell la 40 ani, jucă prima oară un rol. Acela care putea rămâne un obscur cultivator, ridică dintr'odată capul și exprimă mai bine ca toți, cu o forță teribilă dar disciplinată, conștiința unui popor, dirijă diplomația, creă și conduse o armată din victorie în victorie, deveni Protectorul Angliei, regele ei dacă primea coroana oferită și aceasta în calitate de puritan.

După ce obținut dela Carol execuția lui Strafford, încercă să obțină desființarea episcopatului. Regele rezistă iarăși și recurse la ridicarea din ședință a cinci aleși din cei mai de seamă.

Anglia se împărți în două: de partea dreptului divin și supremației absolute a regelui, nobilimea și marea burghezie, de partea drepturilor poporului și a libertăților lui în materie religioasă, marea majoritate a țării. Erau față în față două concepții opuse, de atâtea ori ciocnite, erau convingeri profunde și hotăriri curajoase de o parte și de alta, ceea ce explică îndestulător vigoarea luptelor sângeroase dintre cele două tabere.

Cromwell organiză cel dintâi faimosul trupe de acoperire, victorioasele, neînvinsele „coaste de fer“ care obținură biruință pretutindeni și fură întretinute mereu prin focul sacru al creatorului lor.

Marele poet Milton îi fu prieten, colaborator, protejat.

Spațiul nu ne îngăduie să dăm episoadele remarcabile ale acelor lupte din care reiese clar profunda convingiune cu care mergeau la moarte cetățenii cei mai de preț ai Angliei pentru idei speculate azi cu scepticism la catedră sau în presă. Avera și viața tuturor era la dispoziția cauzei pe care o îmbrățișase. Regele bătut pe toată linia, fu luat în fine prizonier. Invingătorul era Cromwell. Procesul regelui se judecă la Wertminster și el fu condamnat la moarte. Astfel la 30 Ianuarie 1650 capul încoronat căzu pe altarul patriei.

LUPTELE DIN IRLANDA

După execuția regelui, Irlanda se declară părtașă a regalistilor și Cromwell trebui să intervină în fruntea armatei sale. O primă piedică se ivi: soldații cei mai viteji socoteau acum ca un drept al lor de a se bucura din plin de drepturile ce și puteau aroga. Ei împărțiră domeniile regalistilor și tendința generală era spre o nivelare, un fel de comunism care era departe de a favoriza intențiunea unei intervențiuni războinice în amenințatoarea Irlandă.

Cromwell fu pus în tragică situație de a reprimă această anarhie — logică și

firească de care el însuși s'ar fi bucurat, în alte împrejurări, intrucat nu amenința prin nimic Statul eliberat de dușmanii interni, ci repartiza în mod just bunurile disponibile și propria justiție a celor mai briați (citori ai lui).

Marele cm de stat se învinse pe sine și fără ezitare, arestă și execută pe care conduceau mișcarea ce în fața un nou război necesar, amenința să o trugă roadele culese cu atât de mari sacrificii.

Soldații victorioși de eri se pătrunse cedară și fură din nou gata de a sub ordinele marelui lor șef.

Dar războiul din Irlanda umbria lui Cromwell nu prin rezultate ce au fost toate în favoarea armatei lui cât prin cruzimile petrecute nu din vina lui cât a încăpățănării ce veacuri de-a rândul, până azi, au atâtea de lucru conducătorilor Angliei.

Nouă luni dură campania din Irlanda și jertiele mai ales de partea regalistilor fură imense. În atacul dela Londonderry, respinse prima oară, Cromwell răzbită și trei mii de apărători trecu prin ascuțitul săbiilor. Intre ei au și civili, femei și copii. Tot astfel petrecură lucrurile și la Wexford, chiar mai rău, căci acolo, nerespectându-se convenția, nimeni nu a mai cruțat.

După aceste două teribile lupte, arme care adumbresc puțin numele soldat mare al lui Cromwell, urmau faimcasele victorii dela Dunbar și Limerick care sunt și azi citate ca exemple ordinare. Cromwell în fruntea a zece mii de oameni dădu atacul fulgător, ucise trei mii de regalisti și prizonieri zece mii cu tot ce posedau.

Olivier Cromwell organizase și în Irlanda marea victorie a drepturilor dinții puritanilor. Distruse pe deplin în frunte cu regele vinovat. Dar prin actul acesta pe care revoluția franceză îl repetă cu Ludovic XVI, Anglia nu și găsi încă binele. Opera lui Cromwell abia începea. Războiul cu Irlanda continuă și fu crunt. Lordul Protector se arătă de o voință neîmblănată să salveze unora pentru a-și îndeplini scopul. Regaliștii continuau lupta ajutați din afară și dinăuntru, își apărau averea, prerogativele, viața. Termină cu toți aceștia, dar apoi avu o încredere cu parlamentul, încât plictisit să își nisipi cu ajutorul trupele... Convocă apoi un parlament ales de el, compus din 150 de fruntași puritani. Afacerile statale și bisericești țineau locul de onoare în relațiile externe nu erau de fel neglijate. În toate Cromwell excela. Un al doilea parlament greșind, găsi într-o zi toate închise și păzite de soldați.

I se oferi coroana regală cu drepturi ereditare, dar refuză. La 59 de ani el era în plenitudinea tuturor forțelor fizice și morale. Invingând toate obstacolele, călca calea binelui patriei și națiunii.

În ultimile lui clipe, Cromwell cuvintele acestea:

„Voi apare înaintea ta, Doamne, întru poporul acesta al tău. Oricare soarta ce mi rezervi, protejează poporul“. Și amintindu-și ultimele cuvinte ale mamei sale, le reproduse urmând:

„Dă-ne nouă Doamne o noapte dacă aceasta este voia ta. — Astfel Olivier Cromwell se săvârși la 3 Septembrie 1658 la Whitehall.